

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

БЛОКНОТ КОМАНДИРА БАТАРЕЇ

Навчальний посібник

Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету

Суми
Сумський державний університет
2015

УДК 623.23(075.8)

ББК 68.514.1я73

Б70

Авторський колектив:

П. Є. Трофименко, кандидат військових наук;

Г. В. Сорокоумов, кандидат військових наук;

Л. С. Демидко, кандидат військових наук;

О. В. Панченко, старший викладач;

В. В. Семененко, викладач

Рецензенти:

І. В. Науменко – кандидат військових наук, старший науковий співробітник, полковник, начальник філії ЦНДІ ОВТ ЗС України (м. Київ);

П. В. Полениця – кандидат технічних наук, доцент, провідний науковий співробітник філії ЦНДІ ОВТ ЗС України (м. Київ)

Рекомендовано до видання вченою радою

Сумського державного університету як навчальний посібник

(протокол № 8 від 19 лютого 2015 року)

Блокнот командира батареї : навч. посіб. / П. Є. Трофименко, Г. В. Сорокоумов, Л. С. Демидко та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – 125 с.

ISBN 978-966-657-562-6

У навчальному посібнику викладено зміст і порядок роботи командира батареї у вигляді формалізованих документів (бланків).

Посібник призначений для проведення занять з бойового забезпечення артилерійських підрозділів. Він може бути корисним як викладачам і студентам, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу, так і офіцерам у військах ланки взвод – батарея.

УДК 623.23(075.8)

ББК 68.514.1я73

© Трофименко П. Є., Сорокоумов Г. В.,
Демидко Л. С. та ін., 2015

ISBN 978-966-657-562-6

© Сумський державний університет, 2015

Зміст

	С.
Перелік умовних скорочень	6
Вступ	7
Розділ 1. Загальні положення	8
1.1. Обов'язки командира батареї	8
1.2. Підготовка бойових дій батареї	9
1.3. Порядок роботи <i>кбатр</i> з організації бойових дій	10
1.4. Документи, що розробляються у батареї.	11
1.5. Робоча карта <i>кбатр</i>	12
1.6. Відомості про бойовий та кількісний склад батареї	14
1.7. Таблиця позивних вузлів станцій зв'язку і посадових осіб	15
1.8. Радіодані	15
1.9. Сигнали	16
1.10. Координати бойового порядку і засобів артилерійської розвідки	16
1.11. Небезпечні дальності та напрямки	17
1.12. Найменші приціли	17
1.13. Дані за орієнтирами	17
1.14. Дані за плановими цілями	18
1.15. Відомості про поправки бусолей	18
1.16. Відомості про наявність і витрату боєприпасів у батареї	19

Розділ 2. Батарея в обороні	20
2.1. Отримання і з'ясування завдання	20
2.2. Розрахунок часу на підготовку бойових дій батареї в обороні	26
2.3. Вказівки <i>кбатр</i> з підготовки до виконання отриманого завдання	27
2.4. Участь <i>кбатр</i> у рекогносцируванні загальновійськового командира	28
2.5. Порядок підтримання взаємодії з командиром <i>мб (мр)</i>	32
2.6. Доповідь <i>кбатр</i> загальновійському командирі при уточненні питань взаємодії	34
2.7. Бойовий наказ <i>кбатр</i> в обороні	36
2.8. Контроль готовності батареї до ведення вогню	42
Розділ 3. Батарея у наступі	45
3.1. Отримання завдання	45
3.2. Розрахунок часу на підготовку бойових дій батареї у наступі	50
3.3. Вказівки <i>кбатр</i> з підготовки до виконання отриманого завдання	51
3.4. Участь <i>кбатр</i> у рекогносцируванні загальновійськового командира	53
3.5. Порядок підтримання взаємодії з командиром <i>мб (мр)</i>	56
3.6. Доповідь <i>кбатр</i> загальновійському командирі при уточненні питань взаємодії	58
3.7. Бойовий наказ <i>кбатр</i> у наступі	60

3.8.Контроль готовності батареї до ведення вогню	66
--	----

Розділ 4. Розпорядження за видами бойового забезпечення	69
4.1. Розпорядження щодо організації розвідки	69
4.2. Розпорядження щодо організації безпосередньої охорони та самооборони	71
4.3. Розпорядження щодо РХБ- захисту	72
4.4. Вказівки щодо маскуванню	74
4.5. Розпорядження щодо інженерного забезпечення	75
4.6. Вказівки щодо організації топогеодезичної прив'язки	77
4.7. Вказівки щодо організації метеорологічного забезпечення	78
4.8. Вказівки щодо організації балістичної підготовки	79
4.9. Вказівки щодо організації технічної підготовки	80
Список використаної літератури	81
Предметний покажчик	82
Додатки	114

Перелік умовних скорочень

<i>адн</i>	– артилерійський дивізіон;
АРГ	– артилерійська розвідувальна група;
<i>батр</i>	– батарея;
бк	– боєкомплект;
БнГ	– бронегрупа;
БСП	– боковий спостережний пункт;
ВгН	– вогневий наліт;
ВП	– вогнева позиція;
ВТБ	– високоточні боеприпаси;
ВТЗ	– високоточна зброя;
<i>ву</i>	– взвод управління;
<i>вогв</i>	– вогневий взвод;
ЖСіВЗ	– жива сила і вогневі засоби;
ЗМУ	– зброя масового ураження;
<i>кбатр</i>	– командир батареї;
<i>кадн</i>	– командир дивізіону;
<i>кр</i>	– командир роти;
КВУ	– командир взводу управління;
КСП	– командно-спостережний пункт;
<i>НШ адн</i>	– начальник штаба дивізіону;
<i>мб</i>	– механізований батальйон;
<i>мр</i>	– механізована рота;
ОВТ	– озброєння і військова техніка;
ПЗВ	– послідовне зосередження вогню;
ПММ	– паливно-мастильні матеріали;
ПУВД	– пункт управління вогнем дивізіону;
РЕЗ	– радіоелектронні засоби;
СОБ	– старший офіцер батареї.

Вступ

Артилерія завжди була і залишається головною вогневою силою, що забезпечує успіх бою загальновійськових частин і підрозділів.

Метою розроблення навчального посібника є детальне розкриття змісту й послідовності практичної роботи командира батареї з організації дій в обороні, наступі, зустрічному бою, на марші та їх всебічного забезпечення.

Формалізовані бланки і документи, які подані у посібнику, істотно скорочують час на з'ясування завдання, оцінювання обстановки та прийняття рішення. Їх уміле використання звільняє командира батареї від значних затрат часу на підготовку розпоряджень, наказів тощо.

Цей навчальний посібник призначений для надання практичної допомоги слухачам, курсантам, студентам ВНЗ, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу. Він може бути корисним командирам артилерійських підрозділів, а також викладачам під час підготовки до занять і тактичних навчань. Поданими у посібнику формами не потрібно користуватися як шаблонами, їх необхідно застосовувати творчо відповідно до умов обстановки.

Розділ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Обов'язки командира батареї

Командир батареї повністю відповідає за бойову готовність, підготовку підрозділу, успішне виконання ним поставлених завдань в установлені терміни, а також навчання й виховання, військову дисципліну, моральний стан та психологічну підготовку особового складу. Він повинен упевнено керувати підрозділом, проявляти сміливість, ініціативу та рішучість щодо виконання поставленого завдання, незважаючи на будь-які труднощі й навіть загрозу життю.

Він зобов'язаний:

- постійно знати обстановку, мати надійний зв'язок із підлеглими підрозділами і старшим командиром;
- знати місцезнаходження, стан і можливості своїх підрозділів, порядок застосування засобів автоматизованого управління;
- організувати та особисто вести розвідку, проводити пристрільовання цілей, спостерігати за ходом бою й результатами стрільби;
- підтримувати безперервну взаємодію із загальновійськовими підрозділами;

– своєчасно приймати рішення і ставити завдання підлеглим, подавати команди (сигнали) для виклику (відкриття), перенесення та припинення вогню, здійснювати контроль виконання вогневих завдань;

– організувати управління, всебічне забезпечення бойових дій, захист від високоточної та запальної зброї, проведення заходів щодо введення в оману противника;

– своєчасно доповідати старшому командирові про виконання поставлених завдань, відкриття та припинення вогню по цілях і витрату боєприпасів, переміщення у нові райони, зміну обстановки, про втрати і забезпеченість матеріальними засобами;

– бути у готовності за необхідності прийняти на себе управління вогнем дивізіону, до складу якого входить батарея, вживати заходів щодо негайного відновлення порушеного управління й добиватися неухильного виконання поставлених завдань.

1.2. Підготовка бойових дій батареї

Підготовка бойових дій батареї починається з отриманням завдання від старшого командира.

Вона передбачає:

1. Організацію бойових дій, а саме:

- усвідомлення бойового завдання;
- оцінювання обстановки;

- прийняття рішення;
- планування бойових дій;
- поставлення завдання підрозділам;
- організацію взаємодії;
- управління;
- організацію всебічного забезпечення бойових дій та управління.

2. Підготовку підрозділів до виконання поставлених завдань.

3. Вибір, підготовку районів вогневих позицій.

4. Практичну роботу у підлеглих підрозділах.

1.3. Порядок роботи командира батареї з організації бойових дій

З отриманням завдання командир батареї:

1. З'ясовує його.

2. Визначає заходи, яких необхідно вжити негайно для швидшої підготовки підрозділів до виконання отриманого завдання.

3. Розраховує час.

4. Організовує підготовку підрозділів до бойових дій, розвідку противника та району вогневих позицій.

5. Оцінює обстановку.

6. Приймає рішення й доводить до свого заступника та командирів взводів.

7. Організовує всебічне забезпечення бойових дій та управління.

8. Бере участь у рекогносцируванні та організації взаємодії, що проводяться старшим командиром.

9. Віддає бойовий наказ.

10. Проводить практичну роботу з підготовки підрозділів до бойових дій.

11. У встановлений час доповідає старшому командирові (начальникові) про готовність до виконання завдання.

Командир батареї доводить завдання підрозділам бойовим наказом, а під час бою – бойовими розпорядженнями і командами.

1.4. Документи, що розробляються у батареї

а) на командно-спостережному пункті (КСП):

– робоча карта командира батареї і командира взводу управління;

– схема цілей (додаток А.1);

– великомасштабний планшет (додаток А.2);

– журнал розвідки та обслуговування стрільби (додаток А.3);

– схема орієнтирів (додаток А.4);

– картка топогеодезичної прив'язки

КСП (додаток А.5).

За необхідності можуть розроблятися схема полів невидимості (додаток А.6) та артилерійська панорама місцевості;

б) на вогневій позиції:

- таблиця розрахованих установок для стрільби батареї (додаток Б.1);
- картка послідовного зосередження вогню батареї (додаток Б.2);
- запис стрільби старшого офіцера батареї (командира вогневого взводу);
- таблиця наявності та витрати боєприпасів;
- схема безпосередньої охорони та самооборони вогневих взводів на позиції;
- картка топогеодезичної прив'язки вогневої позиції;
- запис стрільби командира гармати;
- таблиця індивідуальних поправок гармати;
- картка вогню гармати;
- запис розрахованих установок для стрільби гармати.

1.5. Робоча карта командира батареї:

- Робоча карта призначена для:
- з'ясування одержаного бойового завдання;
  - вивчення та оцінювання обстановки;
  - прийняття рішення;
  - доведення завдання підлеглим підрозділам;
  - віддавання вказівок щодо взаємодії, тилового і технічного забезпечення;
  - інформування сусідів;

- особистої доповіді про обстановку старшому командирові;
- планування та пересування на місцевості;
- визначення установок для стрільби артилерії.

На робочу карту наносять:

- положення і склад противника, розташування його вогневих засобів та інших цілей;
- положення й завдання загальновійськових підрозділів, їх пункти управління;
- завдання, що виконуються засобами старших командирів в інтересах загальновійськового підрозділу;
- пункти управління старшого командира;
- бойовий порядок батареї, основний напрямок стрільби та границі зон досяжності вогню, рубежі безпеки;
- для підрозділів артилерійської розвідки – смуги розвідки і райони особливої уваги;
- вогневі завдання батареї;
- райони вогневих позицій батареї, маршрути і порядок переміщення під час бою;
- рубежі розгортання, позиції та пункти; пости доданих і призначених для обслуговування стрільби підрозділів артилерійської розвідки;
- дані про радіолокаційну, хімічну й біологічну обстановку;
- необхідні дані про розташування підрозділів технічного забезпечення й тилу.

На карту наносять також умовні найменування місцевих предметів, орієнтири, метеорологічні дані, вказують позивні вузлів зв'язку, станцій і посадових осіб, сигнали, дані про наявність та витрату боєприпасів, терміни їх надходження й виконують розрахунок часу на маневр підрозділів. Координатну сітку карт кодують.

1.6. Відомості про бойовий та кількісний склад батареї на _____ 20__ р.

Підрозділи		Управління	ву	1-й вогв	2-й вогв	За батр
Особовий склад	офіцери					
	прапорщики					
	сержанти					
	солдати					
	Разом					
Техніка та озброєння	1В (14)18					
	1В (13)110					
	гармати (БМ, САГ)					
Засоби зв'язку						

1.7. Таблиця позивних вузлів станцій зв'язку і посадових осіб

Вузли та станції зв'язку	Позивні	Посадові особи	Позивні
КСП адн		<i>Кадн</i>	
КСП батр		<i>Кбатр</i>	
КСП <i>мр</i>		<i>Кр</i>	
ПУВД		НШ адн	
ВП батр		СОБ	
		КВУ	
		Заст. <i>кадн</i> з озброєння	

1.8. Радіодані

термін дії з _____ ГОД _____ ХВ
до _____ ГОД _____ ХВ

Номери радіомережі (радіонапрямку)	Частоти	
	основна	запасна

Сигнал переходу на запасну частоту – «_____»

1.9. Сигнали

а) управління:

б) взаємодії:

в) сповіщення:

1.10. Координати бойового порядку і засобів артилерійської розвідки

Елемент бойового порядку	І положення			ІІ положення		
	$\alpha_{OH} =$ _____			$\alpha_{OH} =$ _____		
	Х	У	Н	Х	У	Н
КСП групи						
КСП <i>адн</i>						
БСП <i>адн</i>						
РЛС	СНАР					
	АРК					
ПЗР	Лівий					
	Правий					
КСП <i>батр</i>						
ВП <i>батр</i>						

1.11. Небезпечні дальності та напрямки

Дальності		Напрямки	
Д мін./ при- ціл	Д макс./ приціл	ліворуч	праворуч
/	/	ОН _____	ОН _____
/	/	ОН _____	ОН _____
/	/	ОН _____	ОН _____

1.12. Найменші приціли

Напрямки	Найменші приціли		
	Заряд _____	Заряд _____	Заряд _____
Праворуч			
Прямо			
Ліворуч			

1.13. Дані за орієнтирами

Номери орієнтирів	Координати		Др/ приціл	Рів.	Дов.	Кв	Кк
	X(α)/ Y(D)	H					

1.14. Дані за плановими цілями

Но- мер цілі	Харак- тер цілі	Час вог- невого нальоту	Координати			Розмі- ри		Дані по цілі			Витра- та сна- рядів
			X(α)	Y(D)	H	Ф	Г	Др/ при- ціл	рів.	дов.	

1.15. Відомості про поправки бусолей

Підрозділи	Номер ПАБ	Місце, дата й час вивірення	Поправка бусолі	Хто вивіряв
<i>ву</i>				
<i>вогв</i>				

1.16. Відомості про наявність і витрату боєприпасів у батареї

№ пор.	Найменування пострілів (індекс)	Кількість пострілів			Снаряди			Метальні заряди			Підричники							
		надійшло	витрата	залишок	індекс	ваговий знак	Кількість			Партія		Кількість						
							надійшло	витрата	залишок	повний	зменшений	надійшло	витрата	залишок	марка	надійшло	витрата	залишок
Всього	На																	
	На																	
	На																	

Розділ 2

БАТАРЕЯ В ОБОРОНІ

2.1. Отримання і з'ясування завдання

Умовні найменування місцевих предметів __

Орієнтири _____

---

1. Перед фронтом оборони _____ діють підрозділи _____. Противник висуває резерви та готується перейти у наступ. Нанесення головного удару можливе _____

Перехід противника у наступ можливий ____

Розвідано:

– взводні опорні пункти _____ ;

– артилерія та міномети _____ ;

– резерви противника _____

У попередніх боях противник _____

_____

2. _____ переходить до оборони _____

_____ із завданням не допустити прориву противника у напрямку _____

_____

Передній край оборони _____

_____

Бойовий порядок _____

_____ займає ротний

опорний пункт _____

із завданням _____

_____

Взводні опорні пункти _____

_____

_____ займає ротний опорний пункт _____

_____

У другому ешелоні _____

переходить до оборони опорного пункту _____

_____

Батальйон висилає бойову охорону _____
_____, яка готує опорний пункт _____

Мінометна батарея готує вогневу позицію у
районі _____

Праворуч на рубежі _____

_____ переходить до оборони _____
_____ із завданням _____

Розмежувальна лінія з ним _____

Ліворуч на рубежі _____

_____ переходить до оборони _____
_____ із завданням _____

Розмежувальна лінія з ним _____

3. Засобами старших командирів уражаються

Рубіж безпечного віддалення _____

---

4. _____
_____ Основний напрямок стрільби $\alpha =$ _____
_____ Спосіб визначення установок
для стрільби на ураження _____

Маршрут висування _____

_____ Порядок висування та розгор-
тання _____

_____ Порядок
переміщення під час бою _____

---

5. _____ батареї відданий наказ _____

У період артилерійської підготовки відбиття
атаки противника: _____

У період артилерійської підтримки військ, що обороняються: _____
_____
_____

У період вогневого ураження противника при нанесенні контратаки: _____
_____
_____

– артилерійська підготовка контратаки _____
_____
_____

– артилерійська підтримка контратаки _____
_____
_____

Райони вогневих позицій дивізіону:

– тимчасових:

_____ батареї _____ ;

_____ батареї _____ ;

_____ батареї _____ ;

– основних:

_____ батареї _____ ;

_____ батареї _____ ;

_____ батареї _____ ;

– запасних:

_____ батареї _____ ;

_____ батареї _____ ;

_____ батареї _____.

Місця командно-спостережних пунктів:

_____
_____
_____

Порядок здійснення маневру _____

_____
_____

6. Витрата боєприпасів – _____ бк, із них:
на артилерійську підготовку відбиття атаки
противника – _____ бк;
на артилерійську підтримку військ, які обороняються – _ бк;
на вогневе ураження противника при нанесенні
контратаки – _____ бк.

7. Готовність до відкриття вогню _____

8. Місце командно-спостережного пункту:
дивізіону _____ ;
батареї _____ ;
пункту управління вогнем дивізіону _____.

У випадку виходу з ладу КСП дивізіону управління покладається на _____

2.2. Розрахунок часу на підготовку бойових дій батареї в обороні

Час готовності _____

Час отримання завдання _____

Усього часу на підготовку батареї _____,
у тому числі світлого часу _____

Основні заходи	Час		Тривалість
	початок	кінець	
А. РОБОТА КОМАНДИРА БАТАРЕЇ			
Віддавання вказівок щодо готовності до бойових дій			
Участь у рекогносцируванні загальновійськового командира			
Організація взаємодії з командиром роти			
Постановка завдання КВУ та СОБ			
Контроль готовності батареї до ведення вогню			
Доповідь готовності батареї до ведення вогню			
Б. РОБОТА ПІДЛЕГЛИХ КОМАНДИРІВ ПІДРОЗДІЛІВ			
Технічне обслуговування озброєння й техніки, перевірка гармат і приладів			
Вибір і топогеодезична прив'язка ВП			
Розгортання КСП і початок ведення розвідки			
Інженерне обладнання та маскування			
Отримання та підготовка боєприпасів			
Поповнення запасів матеріальних засобів, ПММ і продовольства			
Зайняття ВП і підготовка до ведення вогню			

2.3. Вказівки командира батареї з підготовки до виконання отриманого завдання

1. Противник _____

---

2. Наші війська _____

---

3. _____ батарея _____

Завдання батареї _____

Готовність до відкриття вогню _____

_____ 0 _____
основний напрямок стрільби $\alpha =$ _____

4. Старшому офіцерові батареї _____

Командирові вогневого взводу _____

Командирові взводу управління _____

Старшині батареї _____

---

5. Час і порядок роботи на місцевості _____

2.4. Участь командира батареї у рекогносцируванні загальновійськового командира

1. Умовні найменування місцевих предметів

Орієнтири: _____

Місцевість: _____

Ділянки, що не проглядаються _____

---

2. Положення, сили та склад противника _____

Можливі шляхи висування _____

Можливі рубежі розгортання противника _____

Приховані підходи до переднього краю _____

3. Передній край _____ і побудова оборони загальновійськового підрозділу:

Напрямок зосередження основних зусиль _____

Ділянки місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони _____ мб (мр) _____

Місця влаштування мінно-вибухових та інших загороджень _____

Напрямки і рубежі розгортання для контратак другого ешелону (резерву) _____

Вогневі рубежі: підрозділів другого ешелону _____

БНГ _____ мб (мр) _____

4. Завдання, що виконуються засобами старшого командира та іншими артилерійськими підрозділами: _____

5. Уточнення вогневих завдань батареї на місцевості:

При створенні передової позиції під час артилерійської підтримки військ, що обороняються на передовій позиції (у смузі забезпечення): _____

Під час артилерійської підготовки відбиття атаки противника: _____

Під час артилерійської підтримки військ, що обороняються _____

Під час вогневого ураження противника під час проведення контратак _____

---

6. Завдання артилерійської розвідки _____

Смуга розвідки:

праворуч _____ ;

ліворуч _____ .

Район особливої уваги _____

Нумерація цілей _____

---

7. Райони ВП:

тимчасових _____ ;

основних _____ ;

запасних _____ .

Маршрути маневру _____

Місця фальшивих ВП, порядок їх облаштування та використання _____

---

8. Обсяг і терміни інженерного облаштування

---

9. Місце КСП батареї _____

ПСП (БСП) _____

2.5. Порядок підтримання взаємодії з командиром _____ мб (мр)

_____ при підтримці _____
_____ під час бою _____
_____;

– під час артилерійської підготовки відбиття атаки противника _____
_____;

– під час артилерійської підтримки військ, що обороняються _____
_____;

– під час проведення контратаки _____
_____;

– під час ураження противника на флангах, проміжках і стиках із сусідніми підрозділами _____
_____
_____.

Порядок підтримки зв'язку з командиром _____
_____
_____.

Способи цілевказання _____
_____
_____.

СИГНАЛИ СПОВІЩЕННЯ:

про напад наземного противника – _____;

про напад повітряного противника – _____;

про застосування ВТБ – _____.

СИГНАЛИ УПРАВЛІННЯ:

- перемістити КСП — _____ ;
- змінити ВП — _____ .
- Доповісти координати — _____ ;
- $\alpha_{\text{он}}$ стрільби — _____ .
- Розгорнутися з маршу — _____
- _____ .

СИГНАЛИ ВЗАЄМОДІЇ:

- виклик вогню — _____ ;
- перенесення вогню — _____ ;
- припинення вогню — _____ .

Порядок дій підрозділів зі знищення танків
противника у випадку їх прориву у район вогне-
вих позицій _____

2.6. Доповідь командира батареї загально-військовому командиру при уточненні питань взаємодії

Товаришу _____

Командир _____ батареї _____

Батарея призначена для _____

Склад батареї _____

У даний час батарея розташована _____

Стан батареї _____

Забезпеченість _____

Батареї поставлені завдання:

У період артилерійської підготовки відбиття атаки противника _____

У період артилерійської підтримки військ, що обороняються _____

У період вогневого ураження противника під час проведення контратак _____

Встановлена витрата боєприпасів для ураження противника _____ бк.

Цією кількістю боєприпасів батарея здатна:

– подавити відкрито розташовану живу силу на площі до _____ всього _____ цілей;

– вести загороджувальний вогонь _____

_____ ;

– подавити окремі цілі _____

_____ .

Призначені райони:

– вогневих позицій _____

_____ ;

– командно-спостережних пунктів _____

_____ .

Час і порядок зайняття:

– вогневих позицій _____ ;

– місця КСП _____ .

Порядок переміщення під час бою _____

_____

_____

Батарея до відкриття вогню буде готова _____

_____

_____

2.7. Бойовий наказ командира батареї в обороні

Північ – у напрямку _____

Ми знаходимося _____

Умовні найменування місцевих предметів _____

Орієнтири: _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

1. Перед фронтом оборони _____
_____ діють підрозділи _____. Проти-
вник висуває резерви і готується перейти в наступ.

Нанесення головного удару можливе – _____

Перехід противника у наступ можливий _____

Розвідано:

– взводні опорні пункти _____

;

– артилерія та міномети _____

;

– окремі цілі _____

;

– резерви противника _____

У попередніх боях противник _____

2. Бойове завдання загальновійськовому підрозділу: фронт і глибина зони відповідальності, завдання сусідів та розмежувальні лінії з ними, об'єкти (Ц), що уражаються засобами старших командирів і рубіж безпечної відстані:

а) _____ переходить до оборони опорного пункту із завданням не допустити прориву противника у напрямку _____

Передній край оборони _____

Передова позиція на рубежі _____

Позиції бойової охорони _____

Бойовий порядок роти _____

Праворуч на рубежі _____

_____ переходить до оборони _____ із завданням _____

Ліворуч на рубежі _____

_____ переходить до оборони _____ із за-

вданням _____

б) рубіж безпечного віддалення _____

3. Завдання батареї в обороні:

підтримує (додана) _____ мб (мр).

Основний напрямок стрільби $\alpha_{он} =$ _____

Установки для стрільби на ураження визначати на основі _____

Маршрут висування _____

Порядок висування _____

Порядок розгортання _____

Порядок переміщення під час бою _____

4. «НАКАЗУЮ»:

а) взводу управління :

– вивчити приховані підступи до переднього краю у районі _____ ;

– розвідати вогневі засоби _____ ;

пункти управління _____ ;

артилерійські батареї _____ ;
– засікти центри ділянок вогню _____ .
Розвідку вести у смузі:
праворуч _____ ;
ліворуч _____ .
Район особливої уваги _____
КСП у районі _____ розгорнути до
Передовий (боковий) СП розгорнути до _____
у районі _____
Початок розвідки о _____
Нумерація цілей _____
Порядок переміщення під час бою _____

Зв'язок організувати радіозасобами, проводо-
вими, сигнальними й рухомими засобами зв'язку.

Радіозв'язок організувати відповідно до радіо-
даних варіанта _____

Позивні _____

Частоти: основні _____ ;
запасні _____ .

Сигнал переходу на запасну частоту _____

До початку бою робота радіостанцій у режимі
чергового приймання, з початком бою – без обме-
жень.

Проводовий зв'язок організувати від КСП з ос-
новною ВП через тимчасову, з передовим (боковим)
СП, із командиром _____ мб (мр) за на-
прямками проводового зв'язку.

Позивні _____

Готовність зв'язку о _____

б) вогневим взводам:

Номери ділянок ЗгВ, ЗВ _____

Сигнали: відкриття вогню _____
                          припинення вогню _____

Під час артилерійської підготовки відбиття атаки противника – ціль _____-а, витрата _____, вид боєприпасів _____, сигнал _____

У готовності до ураження:

Під час артилерійської підтримки військ, що обороняються _____

При ураженні противника під час проведення контратак _____

У випадку прориву танків і піхоти противника у район ВП знищити їх вогнем прямою наводкою. Вогонь прямою наводкою вести скороченими обслугами, а піхоту відсікати від танків і знищувати виділеними номерами обслуги.

Вогневі позиції:

основна _____ ;

тимчасова _____ ;

запасна _____ .

Порядок здійснення маневру _____

---

5. Витрата боєприпасів на день бою _____ бк (шт.), з них:

– на артилерійську підготовку відбиття атаки противника _____ бк (шт.);

– на артилерійську підтримку військ, що обороняються _____ бк (шт.);

– на ураження противника під час проведення контратак _____ бк (шт.).

6. Готовність до відкриття вогню _____

7. КСП батареї розгорнути у районі _____

У випадку виходу з ладу КСП батареї управління батареєю покладається на _____

8. Об'єкти, позначені «Червоним Хрестом»:

Об'єкти цивільної оборони: _____

Об'єкти, руйнування яких може призвести до тяжких наслідків: _____

Порядок супроводження військовополонених на визначені старшим командиром пункти їх збору

2.8. Контроль готовності батареї до ведення ВОГНЮ

№ пор.	Заходи	Час		Результат контролю
		початок	закінчення	
а) На ВП з _____ до _____				
1	Знання СОБом і КВВ вогневих завдань та порядку їх виконання			
2	Знання СОБом і КВВ завдань загальновійськового підрозділу, якого підтримують			
3	Знання районів фальшивих ВП і порядку їх використання за планом старшого командира			
4	Точність визначення координат ВП			
5	Точність орієнтування гармат і приладів			
6	Готовність матеріальної частини гармат і засобів автоматизації управління батареєю			
7	Готовність приладів і боєприпасів до стрільби			
8	Точність визначення установок для стрільби по планових цілях			
9	Готовність вогневих взводів до виконання завдань уночі			
10	Інженерне обладнання ВП			

№ пор.	Заходи	Час		Результат контролю
		початок	закінчення	
11	Проведення комплексу заходів щодо безпосередньої охорони та самооборони вогневих взводів на позиції			
12	Заходи щодо захисту від ЗМУ, ВТЗ і запально-вальної зброї			
13	Готовність до відбиття атак танків і піхоти противника, що прорвалися у район ВП			
14	Відпрацювання документів і знання сигналів			
15	Визначення часу усунення недоліків			
б) На КСП з _____ до _____				
1	Знання КВУ вогневих завдань та порядку їх виконання			
2	Знання КВУ завдань загальновійськового підрозділу, який підтримують			
3	Точність визначення координат КСП, ПСП (БСП)			
4	Точність орієнтування приладів			
5	Готовність приладів до бойової роботи			
6	Точність визначення установок для стрільби по планових цілях			

№ пор.	Заходи	Час		Результат контролю
		початок	закінчення	
7	Готовність взводу управління до виконання вогневих завдань уночі			
8	Заходи щодо безпосередньої охорони та самооборони КСП			
9	Заходи щодо захисту від ЗМУ, ВТЗ, запально-вальної зброї та РЕЗ			
10	Відпрацювання документів і знання сигналів			
11	Визначення часу усунення недоліків			

Розділ 3

БАТАРЕЯ У НАСТУПІ

3.1. Отримання завдання

Умовні найменування місцевих предметів __

Орієнтири

---

1. Перед фронтом наступу _____
_____ обороняються підрозділи _____,
займаючи оборону з переднім краєм _____

Розвідано:

– взводні опорні пункти _____

:

– артилерія _____

:

– міномети _____

:

– окремі цілі _____

:

– резерви _____

У попередніх боях противник _____

Можливі напрямки дій диверсійних груп противника _____

2. _____ має завдання – здійснюючи наступ _____, знищити противника в _____

_____ і оволодіти рубежем _____

У подальшому, розвиваючи наступ у взаємодії з сусідніми батальйонами, розгромити _____

Напрямок продовження наступу _____

Бойовий порядок батальйону _____

У першому ешелоні наступають _____

_____ *мр* має завдання _____

і зайняти рубіж _____

Напрямок продовження наступу _____

_____ *мр* має завдання _____

_____ і зайняти рубіж _____

_____

Напрямок продовження наступу _____

Рубежі розгортання:

рубіж спішування _____ ;

рубіж переходу в атаку _____ .

Праворуч наступає _____ із завданням

_____

Розмежувальна лінія з ним _____

Ліворуч наступає _____ із завданням

_____

Розмежувальна лінія з ним _____

_____

3. Засобами старших командирів на напрямку
дій _____ уражаються _____

_____

Рубіж безпечного віддалення _____

_____

4. Основний напрямок стрільби $\alpha_{\text{он}} =$ _____
Спосіб визначення установок для стрільби на
ураження _____
Маршрут висування _____

Порядок висування _____

Порядок розгортання _____

Порядок переміщення під час бою _____

5. _____ батареї відданий наказ _____

Вогневі завдання батареї: _____

У період артилерійської підготовки атаки від
«Ч» – _____ до «Ч» – _____ (___ хв)

I. Вогневий наліт від «Ч» – _____ до «Ч» –
_____ (___ хв) за сигналом _____ подави-
ти ціль _____ витрата _____.

II. Вогневий наліт від «Ч» – _____ до «Ч» –
_____ (___ хв) за сигналом _____ подави-
ти ціль _____ витрата _____.

III. Вогневий наліт від «Ч» – _____ до «Ч» –
_____ (___ хв) за сигналом _____ подави-
ти ціль _____ витрата _____.

У період артилерійської підтримки військ, що наступають _____

Райони вогневих позицій _____

Місце командно-спостережного пункту ____ батареї _____ час зайняття _____

Порядок здійснення маневру _____

---

6. Витрата боєприпасів:

- на день бою – _____;
- на артилерійську підготовку атаки – _____;
- на артилерійську підтримку військ, що наступають, – _____;
- на артилерійське відбиття контратак противника _____.

7. Готовність до виконання завдання _____

8. Місце командно-спостережного пункту дивізіону _____

Місце пункту управління вогнем дивізіону _____

У випадку виходу з ладу КСП дивізіону управління дивізіоном покладається на _____

3.2. Розрахунок часу на підготовку бойових дій батареї у наступі

Час готовності _____

Час отримання завдання _____

Усього часу на підготовку батареї _____,

у тому числі світлого часу _____

Основні заходи	Час		Тривалість
	початок	кінець	
А. РОБОТА КОМАНДИРА БАТАРЕЇ			
Доведення вказівок щодо готовності до бойових дій			
Участь у рекогносцируванні загальновійськового командира			
Організація взаємодії з <i>кр</i>			
Доведення завдань КВУ та СОБ			
Контроль готовності батареї			
Доповідь про готовність батареї до ведення вогню			
Б. РОБОТА ПІДЛЕГЛИХ КОМАНДИРІВ І ПІДРОЗДІЛІВ			
Технічне обслуговування ОВТ, перевірка гармат і приладів			
Вибір і ТГП ВП			
Розгортання КСП			
Інженерне обладнання			
Підготовка боєприпасів			
Поповнення запасів матеріальних засобів і продовольства			
Заправлення машин ГММ			
Зайняття ВП і підготовка до ведення вогню			

3.3. Вказівки командира батареї з підготовки до виконання отриманого завдання

1. Противник підрозділами _____
_____ обороняється на рубежі _____
_____
_____

Можливі напрямки дій диверсійних груп противника _____
_____

2. _____ *мр* має завдання, здійснюючи наступ, знищити противника в _____
та оволодіти рубежем _____
_____

_____ Напрямок продовження наступу _____
_____

Праворуч наступає _____ розмежувальна лінія з ним _____
_____

Ліворуч наступає _____ розмежувальна лінія з ним _____
_____

3. _____ батарея _____
Завдання батареї _____
_____
_____

Готовність до висування _____
Основний напрямок стрільби $\alpha_{он} =$ _____

4. Старшому офіцерові батареї:
у складі АРГ вибрати і підготувати вогневу пози-
цію у районі _____
_____

Командирові вогневого взводу:
провести технічне обслуговування озброєння і те-
хніки, підготувати їх до здійснення маршу, запро-
вити ПММ з _____
_____

Командирові взводу управління:
підготувати прилади і засоби зв'язку до роботи,
акумулятори здати в _____ на зарядження __
_____
_____

Заступникові командира батареї з виховної ро-
боти _____
_____
_____

Старшині батареї _____
_____
_____

Час і порядок роботи на місцевості _____
_____
_____

3.4. Участь командира батареї у рекогносцируванні загальновійськового командира

1. Умовні найменування місцевих предметів

Орієнтири: _____

---

2. Передній край оборони противника _____

Розташування опорних пунктів противника _____

Розташування вогневих засобів противника _____

Протитанкові засоби противника _____

---

3. Бойове завдання загальновійськового підрозділу _____

---

4. Місця проходів у загородженнях і переходів через перешкоди, способи їх позначення _____

---

5. Маршрут висування батальйону (роти) ____

---

6. Рубежі розгортання _____

Рубіж спішування – _____

Рубіж переходу в атаку – _____

Рубіж безпечного віддалення – _____

---

7. Об'єкти та цілі, що уражаються засобами старших командирів _____

---

8. Цілі, що уражаються вогнем батареї _____

у період артилерійської підготовки атаки ____

_____
_____;

у період артилерійської підтримки військ, що наступають _____

_____.

9. Завдання артилерійської розвідки _____

_____
_____.

Смуга розвідки: праворуч _____;
                                    зліва _____.

Район особливої уваги _____

_____
_____.

Нумерація цілей _____

_____
_____.

Місце розгортання ПСП (БСП) _____

_____
_____.

10. Місце КСП _____

11. Обсяг і терміни інженерного обладнання

_____
_____
_____
_____.

3.5. Порядок підтримання взаємодії з командиром _____ мб (мр)

Під час висування _____ до рубежу переходу в атаку _____

_____ ;

під час проходження _____ ;
району ВП батареї _____

_____ ;

під час розгортання _____ у бойовий порядок _____

_____ ;

під час переходу _____ в атаку та подолання загороджень і перешкод _____

_____ ;

під час знищення противника в опорних пунктах на передньому краї та найближчій глибині оборони (порядок перенесення вогню та рубежі безпечного віддалення від розривів своїх снарядів під час проведення артилерійської підтримки атаки) _____

_____ ;

під час бою у глибині _____

_____ ;

під час відбиття контратак противника _____

_____ ;

при введенні у бій другого ешелону _____

Рубежі, досягнуті загальновійськовими підрозділами, позначаються _____

СИГНАЛИ СПОВІЩЕННЯ:

про напад наземного противника:

– по радіо _____, по телефону _____

– звуковий _____;

про напад повітряного противника:

– по радіо _____, по телефону _____

– звуковий _____;

про застосування ВТЗ:

– по радіо _____, по телефону _____

– звуковий _____.

СИГНАЛИ УПРАВЛІННЯ:

перемістити КСП – _____;

змінити ВП – _____.

Доповісти координати – _____.

ОН стрільби $\alpha_{он}$ – _____.

Розгорнутися з маршу – _____.

СИГНАЛИ ВЗАЄМОДІЇ:

виклик вогню – _____;

перенесення вогню – _____;

припинення вогню – _____.

3.6. Доповідь командира батареї загально-військовому командирові при уточненні питань взаємодії

Товаришу _____

Командир _____ батареї _____

Батарея призначена для _____

Склад батареї _____

На цей час батарея розташована _____

_____

Стан батареї _____

_____

Забезпеченість _____

_____

Батареї поставлені завдання:

– у період артилерійської підготовки атаки _____

_____ ;
_____ ;
– у період артилерійської підтримки військ, що наступають _____

_____ .
У батареї наявні боєприпаси _____

_____

На вогневу позицію до _____ будуть підвезені

_____

_____

Встановлена витрата боєприпасів по всіх планових цілях _____

Боєприпасами, що залишилися _____, батарея при самостійному веденні вогню здатна _____

Призначені райони (рубежі):

– вогневих позицій _____

– командно-спостережних пунктів _____

Час і порядок зайняття (розгортання):

– вогневих позицій _____;

– КСП _____.

Порядок переміщення під час бою _____

Батарея до відкриття вогню буде готова _____

3.7. Бойовий наказ командира батареї у наступі

Північ – у напрямку _____

Ми знаходимося _____

Умовні найменування місцевих предметів _____

Орієнтири: _____

1. Перед фронтом наступу обороняються під-
розділи _____, займа-
ючи оборону з переднім краєм: _____

Розвідано:

– взводні опорні пункти _____

– артилерія _____

– міномети _____

– окремі цілі _____

– резерви _____

У попередніх боях противник _____

2. Засобами старших командирів на напрямку дій _____ уражаються _____

Рубіж безпечного віддалення _____

3. _____ *мр* має завдання:
здійснюючи наступ, _____
_____ знищити його у _____

оволодіти рубежем _____

У подальшому, розвиваючи наступ, у взаємодії з сусідніми батальйонами розгромити _____

_____ та оволодіти рубежем _____

Напрямок продовження наступу _____ має завдання _____

_____ і оволодіти рубежем _____

Напрямок продовження наступу _____

Праворуч наступає _____ із завданням _____

Розмежувальна лінія з ним _____

Ліворуч наступає _____ із завданням _____

Розмежувальна лінія з ним _____

Завдання батареї у наступі:

_____ батарея підтримує (додана) _____ мб
(мр)

Основний напрямок стрільби $\alpha_{он} =$ _____

Установки для стрільби на ураження визначати
на основі _____

Маршрут висування _____

Порядок висування _____

Порядок розгортання _____

Порядок переміщення під час бою _____

4. «НАКАЗУЮ»:

а) взводу управління:

Завдання розвідки: уточнити передній край та розташування передових підрозділів противника

Взводних опорних пунктів _____

Розвідати артилерію та міномети _____

Вогневі засоби _____

Пункти управління _____

Дорозвідати _____

Розвідку вести у смузі:
праворуч _____;
ліворуч _____.

Район особливої уваги _____

До _____ розгорнути КСП, ПСН
(БСП) у районі _____

Початок розвідки о _____

Нумерація цілей _____

Порядок переміщення під час бою _____

Зв'язок організувати радіозасобами, проводовими, сигнальними й рухомими засобами зв'язку.

Радіозв'язок організувати відповідно до радіоданих варіанта _____

Позивні _____

Частоти: основні _____;
запасні _____.

Сигнал переходу на запасну частоту _____

До початку наступу робота радіостанцій у режимі чергового прийому, з початком наступу – без обмежень.

Проводовий зв'язок організувати від КСП з ВП, ПСП (БСП), командиром _____
_____ мб (мр) за напрямками проводового зв'язку.

Позивні _____

Готовність зв'язку о _____;

б) вогневим взводам:

У період артилерійської підготовки атаки __ хв _____:

– у першому ВгН __ хв; «Ч» _____ до «Ч»
подавити ціль _____ витрата __ сигнал _____;

– у другому ВгН __ хв; «Ч» _____ до «Ч»
подавити ціль _____ витрата __ сигнал _____;

– у третьому ВгН __ хв; «Ч» _____ до «Ч»
подавити ціль _____ витрата __ сигнал _____.

У період артилерійської підтримки військ, що наступають, методом _____:

– на першому рубежі ПЗВ _____

подавити ціль _____ витрата ___ час ___ ;

– на другому рубежі ПЗВ _____

подавити ціль _____ витрата ___ час ___ ;

– на третьому рубежі ПЗВ _____

подавити ціль _____ витрата ___ час ___ ;

– на четвертому рубежі ПЗВ _____

подавити ціль _____ витрата ___ час ___ .

Загальна витрата та боєприпасів _____

Вогнева позиція у районі _____

_____ зайняти до _____

Переміщення під час бою здійснювати за сигналом у район _____

_____

5. Витрата боєприпасів на день бою _____ бк (шт.), із них:

– на артилерійську підготовку атаки _____ бк (шт.);

– на артилерійську підтримку військ, що наступають _____ бк (шт.).

6. Готовність до відкриття вогню _____

7. КСП батареї розгорнути _____

_____

У випадку виходу з ладу КСП батареї управління батареєю покладається на _____

3.8. Контроль готовності батареї до ведення ВОГНЮ

№ пор.	Заходи, що контролюються	Час		Результат контролю
		початок	закінчення	
а) На ВП з _____ до _____				
1	Знання СОБом і КВВ вогневих завдань та порядку їх виконання			
2	Знання СОБом і КВВ завдань загальновійськового підрозділу, якого підтримують			
3	Знання районів фальшивих ВП та порядку їх використання за планом старшого командира			
4	Точність визначення координат ВП			
5	Точність орієнтування гармат та приладів			
6	Готовність матеріальної частини гармат та засобів автоматизації управління батареєю			
7	Готовність приладів та боєприпасів до стрільби			
8	Точність визначення установок для стрільби по планових цілях			
9	Готовність вогневих взводів до виконання завдань уночі			
10	Інженерне обладнання ВП			

№ пор.	Заходи, що контролюються	Час		Результат контролю
		початок	закінчення	
11	Проведення комплексу заходів щодо безпосередньої охорони та самооборони вогневих взводів на позиції			
12	Заходи щодо захисту від ЗМУ, ВТЗ та запальної зброї			
13	Готовність до відбиття атак танків та піхоти противника, що прорвалися у район ВП			
14	Відпрацювання документів			
15	Визначення часу на усунення недоліків			
б) На КСП з _____ до _____				
1	Знання КВУ вогневих завдань і порядку їх виконання			
2	Знання КВУ завдань загальновійськового підрозділу, який підтримують			
3	Точність визначення координат КСП, ПСП (БСП)			
4	Точність орієнтування приладів			
5	Готовність приладів до стрільби			
6	Точність визначення установок для стрільби по плановим цілям			

№ пор.	Заходи, що контролюються	Час		Результат контролю
		початок	закінчення	
7	Готовність взводу управління до виконання вогневих завдань уночі			
8	Заходи щодо безпосередньої охорони та самооборони КСП			
9	Заходи щодо захисту від ЗМУ, ВТЗ, запальної зброї та РЕЗ			
10	Відпрацювання документів і знання сигналів			
11	Визначення часу на усунення недоліків			

Розділ 4
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ЗА ВИДАМИ БОЙОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

4.1. Розпорядження щодо організації
розвідки

1. Підрозділи _____ противника _____
_____ обороняються на рубежі _____
Передній край _____

_____

Перехід противника у наступ можливий _____

_____

2. Завдання розвідки
Основні зусилля розвідки зосередити на напрямку _____

_____

Розвідати і визначити координати та розміри ЗЯ і ХН, елементів ВТЗ, артилерійських, мінометних і зенітних батарей, танків і мотопіхоти на маршрутах висування, пунктів управління та РЕЗ.

Смуга розвідки: праворуч _____;
   ліворуч _____.

Район особливої уваги _____

_____

3. КСП розгорнути у районі _____
_____ до _____ ПСП (БСП) у районі _____

_____

Порядок зайняття місця КСП _____

Готовність до ведення розвідки _____

4. Завдання розвідки, що виконуються засобами розвідки старшого командира в інтересах батареї

5. Цілі нумерувати _____

6. Терміни і порядок доповідей про розвідані цілі _____

7. Заходи щодо радіоелектронного захисту _

8. Заходи щодо маскуванню _____

4.2. Розпорядження щодо організації безпосередньої охорони та самооборони

1. Основну увагу зосередити на _____

Приховані підходи до КСП _____

2. Безпосередню охорону КСП здійснювати черговим спостерігачем із завданням вести спостереження у секторі _____

Особливу увагу звернути на _____

Порядок доповідання результатів спостереження _____

Час виставлення _____

3. Порядок дій особового складу у разі нападу противника _____

Вогонь зі стрілецької зброї вести зі своїх окопчиків.

Сектори обстрілу: _____

4. Порядок освітлення місцевості під час відбиття нападу противника вночі _____

У випадку прориву танків противника у район КСП знищити їх гранатами.

5. Сигнали сповіщення:

про напад наземного противника – «Танки»,
«Піхота»;

про напад повітряного противника – «Повітря»;
про застосування ВТЗ – _____.

4.3 Розпорядження щодо РХБ-захисту

1. Порядок використання захисних властивостей місцевості й техніки _____

2. Сигнали:

а) попередження:

про безпосередню загрозу застосування противником ЗМУ і ВТЗ – _____;

про початок застосування противником ЗМУ і ВТЗ _____;

б) сповіщення:

про радіоактивне зараження _____;

про хімічне, біологічне зараження _____.

3. Порядок дій особового складу за сигналами:

про безпосередню загрозу застосування противником ЗМУ і ВТЗ _____;

про початок застосування противником ЗМУ і ВТЗ _____;

про радіоактивне зараження _____;

про хімічне, біологічне зараження _____.

4. Радіаційну, хімічну і бактеріологічну розвідку організувати на КСП розрахунком (обслугою) командирської машини управління, а на ВП – нештатним хімічним постом.

Завдання розвідки: _____

---

5. Порядок і терміни проведення РХБ-контролю:

- для визначення радіоактивного зараження рентгенометри вмикати через кожні _____ хв;
- наявність отруйних речовин у повітрі перевіряти через _ годин.

До контролю приступити з _____

6. Заходи безпеки під час дій у зонах зараження, районах руйнувань, пожеж і затоплень _____

---

7. _____ взводу о _____ з машинами бути готовим до ліквідації застосування противником ЗМУ і ВТЗ.

8. Для проведення повної спеціальної обробки залучається підрозділ хімічного захисту старшого командира.

Часткову спеціальну обробку проводити _____

Місце _____

Час _____

Порядок проведення _____

9. Перевірка протигазів із _____ до _____ проводиться у масштабі дивізіону у районі _____

10. Старшині батареї засоби захисту, яких не вистачає, отримати на складі ВТМ-частини з _____ до _____

4.4. Вказівки щодо маскуванню

1. Для приховування ВП і КСП необхідно:

- максимально використовувати маскувальні властивості місцевості та місцевих предметів;
- до _____ закінчити маскувальне фарбування техніки та озброєння під колір оточуючої місцевості;
- під час маскуванню техніки та озброєння застосовувати табельні маскувальні засоби й місцеві матеріали.

2. Сили і засоби, що виділяються для здійснення заходів щодо маскуванню: _____

3. Для дотримання маскувальної дисципліни необхідно:

- заборонити пересування особового складу і техніки на ділянках, які проглядаються;
- під час виконання інженерних заходів не порушувати стан місцевості, не витоптувати траву, не прокладати нові стежки та шляхи;
- інженерні заходи проводити лише вночі або в умовах обмеженої видимості;
- у нічний час не розкладати багаття, не користуватися ліхтарями, не допускати пересування техніки з увімкненими фарами;
- не допускати скупчення людей і транспорту у місцях роздачі харчів та пунктах водопостачання.

4. Роботу щодо маскуванню закінчити до ____.

4.5. Розпорядження щодо інженерного забезпечення

1. Провести фортифікаційне обладнання елементів бойового порядку:

а) на ВП обладнати гарматні окопи, ходи сполучень, погрібці під боеприпаси, відкриту споруду СОБа і КВВ, окоп для машини СОБа, перекриті щілини для особового складу, укриття для тягачів і автомобілів, щілини для водіїв, а також обладнати площадки для стрільби прямою наводкою по танках (на випадок їх прориву у район ВП);

б) на КСП обладнати відкриту споруду для пункту управління командира батареї, перекриту щілину для особового складу, окоп для командирської машини, укриття для машини відділення управління.

2. Роботи на ВП виконати у дві черги:

перша черга з _____ до _____

друга черга з _____ до _____

Інженерне обладнання закінчити до _____.

3. Для прикриття ВП:
в танконебезпечному напрямку _____

перед фронтом (на фланзі) ВП на рубежі _____ до _____ вручну встановити протитанкове мінне поле способом стройового розрахунку на відстані (150 – 500 м) _____ метрів від ВП.

4. Для облаштування перекритих щілин лісоматеріал заготовити у гаю _____ до _____.

5. Землерийну машину, виділену з _____ до _____, використати для риття площадок під гармати й укриття для тягачів.

6. Маскування робіт і об'єктів здійснювати підручними місцевими матеріалами та маскувальними сітками.

4.6. Вказівки щодо організації топогеодезичної прив'язки

1. Район ВП батареї _____

Місце КСП _____

Основний напрямок стрільби $\alpha_{\text{он}} =$ _____

2. Координати елементів бойового порядку і дирекційні кути орієнтирних напрямків визначити _____ способом.

3. Координати пунктів СГС (АТГС) _____

Дирекційні кути орієнтирних напрямків _____

---

4. Початкова точка для прив'язки _____,
її координати _____.

Кінцева точка для прив'язки _____,
її координати _____.

Маршрут руху командирської машини _____

---

5. Координати ВП і КСП визначити до _____

6. Координати ВП і КСП перевести в _____
_____ зону (за необхідності)

4.7. Вказівки щодо організації метеорологічного забезпечення

1. Старшому офіцерові батареї приймання бюлетенів «Метеосередній» (приблизних бюлетенів) організувати у радіомережі _____, радіостанцією _____ з _____.

Частота:

основна _____;

запасна _____.

Позивний _____

Дані метеопоста дивізіону використати _____

---

2. У цій самій мережі сповіщення (попередження) про небезпечні явища погоди.

При сповіщенні (попередженні) про _____

_____ доповісти _____

Порядок дій _____

4.8. Вказівки щодо організації балістичної підготовки

Старшому офіцерові батареї:

1. З _____ до _____ організувати визначення відхилення початкової швидкості снарядів через зношення каналів стволів гармат батареї.

2. Основна гармата _____. Визначити поправки на різнобій гармат батареї відносно основної з урахуванням поправки на різнобій основної гармати відносно контрольної гармати дивізіону.

3. Розрахувати сумарне відхилення початкової швидкості снарядів для основної гармати батареї.

4. З _____ до _____ у районі _____ на заряді _____ виконати відстрілювання нової партії зарядів (яка щойно надійшла). Витрата _____

Результати доповідати у штаб дивізіону.

5. Розподілити боєприпаси між гарматами з урахуванням їх балістичних характеристик.

Забезпечити правильне зберігання боєприпасів на ВП.

6. Організувати кожні ____ годин визначення температури зарядів.

7. Під час визначення сумарного відхилення початкової швидкості снаряда за допомогою АБС особисто керувати стрільбою гармати.

4.9. Вказівки щодо організації технічної підготовки

А. Командирові взводу управління:

1. З _____ до _____ організувати підготовку КМУ та приладів до бойового застосування.

2. Перевірку (вивірку) бусолей батареї з ____ до _____ здійснити у районі _____, під керівництвом начальника розвідки дивізіону. Дані перевірки записати до формулярів.

3. З _____ до _____ перевірити і підготувати проводові засоби зв'язку. Акумуляторні батареї здати на зарядження начальнику зв'язку дивізіону до _____.

Б. Старшому офіцерові батареї:

1. З _____ до _____ організувати підготовку машини СОБ до бойового застосування.

2. З _____ до _____ у районі _____ перевірити противідкотні пристрої гармат, провести перевірку нульових установок прицілу та нульової лінії прицілювання, уточнити поправки на «невідповідність» і «відхилення». Отримані дані записати до формулярів гармат.

3. Організувати підготовку боєприпасів до стрільби.

4. Довести до командирів гармат необхідні дані для заповнення таблиць індивідуальних поправок гармат.

Список використаної літератури

1. Державна комплексна програма реформування і розвитку ЗСУ на період до 2017 р. – К., 2013.
2. Воєнна доктрина України. Указ Президента України від 15.06.04 р. № 648/2004.
3. Бойовий статут СВ. – Частина 2: Батальйон, рота. – К. : Видавництво «Варта», 2010. – 370 с.
4. Бойовий статут СВ. – Частина 3: Взвод, відділення, танк. – К. : Видавництво «Варта», 1995.
5. Бойовий статут артилерії Сухопутних військ. – Частина 2: Дивізіон, батарея, взвод, гармата. – К. : Видавництво «Варта», 2011. – 370 с.
6. Правила стрільби і управління вогнем артилерії. Група, дивізіон, батарея, взвод, гармата. – К. : Видавництво «Варта», 2008. – 160 с.
7. Курс підготовки артилерії ЗС України. – К. : Видавництво «Варта», 2008. – 160 с.
8. Тактика загальновійськових підрозділів : навч. посіб. – К. : АЗСУ, 1998. – 494 с.
9. Трофименко П. Є. Бойова робота вогневих підрозділів артилерії : навч. посіб. / П. Є. Трофименко. – Суми : СумДУ, 2011. – 252 с.
10. Тактична підготовка підрозділів артилерії : навчальний посібник / П. Є. Трофименко, Ю. І. Пушкарьов, О. В. Панченко, М. М. Ляпа. – Суми : СумДУ, 2010. – 528 с.

Предметний покажчик

А

Артилерія – 1) складова частина основного роду Сухопутних військ – ракетних військ і артилерії; 2) вид зброї або сукупність предметів озброєння, що охоплює весь комплекс артилерійського озброєння й бойової техніки, призначених для розвідки й ураження об'єктів (цілей) у бою та операції; 3) наука про артилерійське озброєння та його застосування. – С. 7, 20, 82.

Артилерійська батарея – вогневий і тактичний підрозділ артилерії. Вогневі й тактичні завдання батарея може виконувати у складі дивізіону або самостійно. – С. 20, 40, 82.

Артилерійський боєкомплект – кількість артилерійських боєприпасів, установлена на одиницю озброєння (гармату, міномет, бойову установку (машину); розрахунково-постачальна одиниця під час обчислення потреби у боєприпасах для виконання завдань вогневого ураження противника та забезпечення ними військ у бою та операції. А. бк. підрозділу частини, з'єднання та об'єднання містить сумарну кількість боєприпасів для всього їх артилерійського озброєння. – С. 25, 82.

Артилерійський вогонь – основний спосіб ураження противника артилерією у бою та операції. Ураження противника А. в. досягається стрільбою різними видами артилерії із закритих ВП і прямою наводкою. Вогонь може вестися поодинокими пострілами, методичним і швидким вогнем, а також залпами із завданням знищення, руйнування, подавлення цілі або виснаження противника. В обороні та наступі А. в. організовується за періодами вогневого ураження, для чого створюється система артилерійського вогню.

Ефективність ураження цілі артилерійським вогнем досягається точністю стрільби, масуванням вогню і раптовості його відкриття, широким маневром та вмілим управлінням артилерійськими підрозділами (частинами, групами). – С. 82.

Артилерійський дивізіон – основний вогневий і тактичний підрозділ в артилерії сучасних армій. Входить до складу частини (з'єднання), може бути окремим. Існують артилерійські дивізіони: гарматної, мінометної, реактивної, протитанкової та самохідної артилерії, зенітної артилерії і т. ін. Як правило, А. д. вміщує 3 артилерійські батареї, підрозділ управління та забезпечення. – С. 15, 83.

Артилерійська контрпідготовка – складова частина вогневої контрпідготовки. Вона проводиться узгоджено з авіаційною контрпідготовкою по головному угрупованню противника. – С. 83.

Артилерійська підтримка атаки – період вогневого ураження, що полягає у безперервному вогневому ураженні противника, перед фронтом і на флангах підрозділів, які атакують із метою завдання втрат противнику та створення умов для безперешкодного просування вперед своїх військ. – С. 83.

Артилерійська підтримка військ, що наступають, – період вогневого ураження при розвитку наступу у глибині оборони противника, починається слідом за артилерійською підтримкою атаки і продовжується до виконання військами бойових завдань. – С. 49, 83.

Артилерійська підготовка відбиття атаки противника – період вогневого ураження, що полягає у завданні противнику, який наступає, шляхом ведення артилерією різних видів вогню, максимальних втрат, затримання і дезорганізації розгортання противника, зниження ефективності його вогневої підготовки, порушення його управління,

недопущення організованого переходу в атаку його перших ешелонів. – С. 23, 83.

Артилерійська підтримка військ, що обороняються, – період вогневого ураження противника, який проводиться з метою забезпечити відбиття атаки противника підрозділами, що обороняються, завдати найбільших втрат противнику, який наступає, затримати підхід і дезорганізувати резерви, не допустити прориву противника у глибину оборони.

Вона починається із виходом противника на рубіж переходу в атаку, здійснюється у всій глибині бойового порядку бригади і триває упродовж бою до виконання тактичного завдання. – С. 23, 83.

Артилерійські прилади – прилади, призначені для забезпечення стрільби артилерії. Залежно від будови та призначення їх поділяють на прилади спостереження й вимірювання кутів (біноклі, бусолі, стереотруби, далекоміри), прилади для наведення гармат (приціли, панорами), прилади для підготовки вихідних даних (обчислювачі, планшети і т. ін.), прилади для топогеодезичних робіт (теодоліти), прилади управління вогнем. – С. 84.

Артилерійська розвідка – добування відомостей про об'єкти (цілі) противника засобами артилерійської розвідки в інтересах підготовки та ведення вогню артилерією, завдання ракетних ударів. Найважливіший вид бойового забезпечення, складова частина тактичної розвідки. Завдання А. р.: виявлення і визначення координат засобів ядерного нападу противника, елементів високоточної зброї, артилерії, мінометів, РСЗВ, танків, протитанкових засобів, пунктів управління, засобів РЕБ та інших об'єктів (цілей); дорозвідка об'єктів (цілей), призначених для ураження; збирання (уточнення) відомостей про місцевість і метеоумови; контроль результатів стрільби своєї артилерії (мінометів, РСЗВ) та ракетних ударів; видача даних для

коректування вогню. Для ведення А. р. розгортається мережа артилерійських спостережних, командно-спостережних і пересувних розвідувальних пунктів, постів (позицій) технічних засобів розвідки (звукової, радіолокаційної, радіотехнічної і т. ін.), а також висилаються артилерійські розвідувальні групи. – С. 3, 55, 84.

Артилерійська звукова розвідка (АЗР) – добування відомостей про батареї (гармати, міномети, РСЗВ) противника, що стріляють, за звуком їх пострілів за допомогою звукометричних станцій. Складова частина артилерійської розвідки, ведеться батареями і взводами звукової розвідки за допомогою звукометричних комплексів. Завданнями АЗР є також забезпечення стрільби своєї артилерії (визначення відхилень розривів снарядів (мін) від цілі, координат створюваних звукових реперів, контроль стрільби артилерією на ураження). АЗР не залежить від умов видимості, може виконувати завдання у будь-яку пору року, з великими зусиллями виявляється розвідкою противника. – С. 16, 84.

Артилерійська оптична розвідка – добування артилерійськими підрозділами відомостей про об'єкти (цілі) противника за допомогою оптико-електронних засобів розвідки. Завдання А. о. р.: виявлення та визначення координат тактичних засобів ядерного нападу противника, його артилерійських і мінометних батарей (взводів), протитанкових та інших вогневих засобів, танків, БМП, БТР, спостережних пунктів, радіоелектронних засобів, оборонних споруд та інших цілей, визначення переднього краю противника, розташування і дій його передових частин (підрозділів), обслуговування стрільби своєї артилерії. – С. 85.

Артилерійська радіолокаційна розвідка – добування відомостей про цілі (об'єкти) противника засобами артилерійських радіолокаційних підрозділів. Призначається для визначення координат цілей (об'єктів) противника,

параметрів їх руху на полі бою, обслуговування стрільби своєї артилерії, може засікати епіцентри ядерних вибухів. – С. 85.

Артилерійська радіотехнічна розвідка – добування відомостей про типи, призначення і місцеположення РЕЗ противника, що працюють (радіолокаційних, радіонавігаційних, радіотелекерування), складова частина радіоелектронної розвідки. Ведеться за допомогою спеціальних радіотехнічних станцій. Виявлення РЕЗ противника, визначення їх типу і призначення здійснюються за параметрами сигналів, що ними випромінюються. Місцеположення РЕЗ визначається тріангуляційним (кутомірним) методом, що ґрунтується на пеленгації об'єктів із 2–3 і більше пеленгаційних станцій та іншими способами. – С. 86.

Артилерійська розвідувальна група – тимчасово створена група для розвідування маршруту руху, районів вогневих позицій, підготовка ВП до зайняття вогневими взводами. – С. 52, 86.

Б

Бойові дії – 1) організовані дії частин, з'єднань, об'єднань усіх видів Збройних сил під час виконання поставлених бойових завдань. (Види – наступ, оборона. Форми – операція, битва, бій); 2) особлива форма оперативного застосування об'єднань військ ППО, ВПС, ВМС і т. ін. – систематичні бойові дії. – С. 9, 86.

Бойовий наказ – одна з форм доведення завдань до ракетних і артилерійських частин (підрозділів). У ньому, як правило, зазначаються: стислі висновки стосовно оцінювання противника; замисел дій загальновійськових частин (підрозділів); час готовності до виконання завдань, місце і час розгортання пунктів управління. – С. 11, 86.

Боковий спостережний пункт – спостережний пункт для ведення розвідки противника і місцевості, обслуговування стрільби, спостереження за діями ЗГВ підрозділів у районах, які не спостерігаються з КСП (ПСП), та для організації спряженого спостереження. – С. 16, 87.

Бій – основна форма тактичних дій формувань Сухопутних військ, Повітряних та Військово-морських сил Збройних сил України, що являє собою сукупність організованих і узгоджених за метою, місцем і часом ударів, вогню і маневру з'єднань, військових частин і підрозділів із метою знищення (розгрому) противника, відбиття його ударів й виконання інших завдань в обмеженому районі впродовж короткого часу; як правило, складова частина операції, битви, бойових дій. – С. 87.

Бойовий порядок – шиккування підрозділів та частин для ведення бою. – С. 21, 87.

В

Вогонь – один з основних засобів знищення противника у бою (операції) ураженням його різними видами зброї на суші, на морі та в повітрі. – С. 41, 54, 87.

Вогневе ураження противника – це дія на його об'єкти звичайною зброєю з метою нанесення їм такого збитку, у результаті якого знижується боєздатність угруповання військ (втрачається можливість нормального функціонування об'єктів). – С. 25, 87.

Взвод вогневий (протитанковий) – вогневий підрозділ, що призначений для виконання вогневих завдань і має на озброєнні 3–4 гармати (міномети, РСЗВ, пускові установки ПТКР); підрозділ, який входить до складу батареї. Під час бою діє, як правило, у складі батареї або додається механізованим підрозділам і діє разом із ними – С. 39, 87.

Взвод управління – підрозділ забезпечення, призначений для ведення розвідки, здійснення топогеодезичного прив'язування бойових порядків, обслуговування стрільби та забезпечення управління підрозділами. – С. 38, 88.

Види артилерійського вогню – класифікація А. в. за кількістю залучених засобів і тактичним призначенням. Для ураження цілей артилерійські підрозділи й частини застосовують такі види вогню: вогонь по окремії цілі, зосереджений вогонь (ЗВ), нерухомий, рухомий загороджувальний вогонь (НЗгВ, РЗгВ), масований вогонь, послідовне зосередження вогню (ПЗВ), вогневий вал. В. а. в. залежить від дій загальновійськових підрозділів, що залучаються для виконання вогневих завдань. – С. 88.

Витрата боєприпасів – кількість боєприпасів, що планується до витрати або фактично витрачена на виконання вогневого завдання. В. б. виражається у штуках, частках норми витрат або бойового комплекту. – С. 25, 34, 88.

Вогнева позиція – ділянка місцевості, зайнята або підготовлена до зайняття гарматами (мінометами, бойовими машинами) для ведення вогню. В. п. поділяють на основні, тимчасові та запасні. В. п. можуть бути закритими й відкритими. Основна В. п. призначається для ведення вогню під час виконання основних вогневих завдань. – С. 40, 88.

Вогнева позиція (відкрита) – позиція, на якій призначені вогневі засоби розташовані відкрито або, будучи замаскованими, стають спостережуваними з початком ведення вогню, 24, 40, 88.

Вогнева позиція (закрита) – позиція, що приховує від наземного спостереження противника матеріальну частину артилерії, а також приховує дим, пил, блиск пострілів під час ведення артилерійськими гарматами вогню. – С. 24, 40, 88.

Вогневе завдання – завдання на ураження противника, що вирішується шляхом ведення вогню (пусків). Під

час постановки вогневого завдання зазначаються: ціль (об'єкт), завдання стрільби (удару) на знищення, подавлення і т. ін., час відкриття (припинення) вогню, кількість засобів (підрозділів), що залучаються, вид і витрата боеприпасів, порядок ведення вогню (швидким вогнем, чергами і т. ін.), спосіб обстрілу цілі. – С. 88.

Вогонь напівпрямою наводкою – спосіб ураження спостереженої наземної або надводної цілі за короткий проміжок часу, коли гармата (вогневий засіб) наводиться в напрямі безпосередньо у ціль. При цьому висота траєкторії снаряда (ракети) може значно перевищувати висоту цілі. – С. 89.

Вогонь прямою наводкою – спосіб ураження спостереженої наземної або надводної цілі за короткий проміжок часу, коли гармата (вогневий засіб) наводиться безпосередньо у ціль. – С. 40, 89.

Г

Гармата артилерійська – частина артилерійського комплексу, що являє собою сукупність ствольно-затворної групи калібру 20мм та більше, а також інших вузлів і механізмів, призначених для метання снаряда у задану точку простору; ствольна зброя, призначена для перетворення енергії метального заряду у кінетичну енергію спрямованого руху снаряда. До Г. а. належать гармати, гаубиці, гармати-гаубиці, мортири, безвідкотні гармати, міномети. Залежно від типу основних завдань, що вирішуються, Г. а. поділяють на гармати *загального* призначення (знищення засобів ядерного і хімічного нападу, вогневих засобів, живої сили, командно-спостережних пунктів і т. ін.) та *спеціального* призначення (знищення танків, зруйнування броньованих об'єктів, знищення повітряних цілей). Залежно від місця установа Г. а. поділяють на наземні (причп-

ні, самохідні), танкові, авіаційні, корабельні, залізничні, берегові казематні.

За величиною калібру Г. а. поділяють на гармати малого калібру (від 20 до 75мм), середнього (від 75 до 155мм), та великого (більше 155мм), а залежно від способу стрільби – на автоматичні, неавтоматичні й напівавтоматичні. – С. 89.

Гарматна обслуга – це найменший вогневий підрозділ артилерії. Особовий склад, який безпосередньо обслуговує гармату, називається гарматною обслугою, або обслугою бойової машини, установки. – С. 90.

Гаубиця – артилерійська гармата, що має, як правило, невисоку початкову швидкість (близько 800 м/с) і, отже, ствол довжиною не більше 50 калібрів та невелику масу метального заряду, велику кількість металених зарядів (близько 6 і більше) та найбільші кути вертикального наведення ствола, що значно перевищує кути піднесення найбільшої дальності стрільби для даної гармати.

Г. може вести стрільбу по цілях снарядами, що летять як по навісній, так і по настільній траєкторії. 122-мм Г. Д-30 має початкову швидкість 690 м/с, ствол довжиною 38 калібрів, масу метального заряду 3,8 кг, шість металених зарядів, найбільший кут вертикального наведення ствола 70° (кут найбільшої дальності стрільби 45°). – С. 90.

Д

Далекобійна артилерія – артилерія з великою дальністю стрільби, яка поєднує пушки і деякі реактивні системи залпового вогню. Призначена для ураження об'єктів противника, що знаходяться поза досяжністю вогню гаубичної артилерії та мінометів. – С. 90.

Дальність прямого пострілу – найбільша дальність стрільби, під час якої траєкторія снаряда не перевищує висоти цілі. – С. 91.

Дальність стрільби – найкоротша відстань між точкою вильоту і точкою падіння снаряда. – С. 91.

Дальність спостереження – найбільша відстань, на якій виявляється об'єкт (ціль). Д. с. залежить від того, як ведеться спостереження: неозброєним оком або за допомогою оптичних приладів. Д. с. неозброєним оком залежить від розмірів об'єкта (цілі), часу доби, стану атмосфери й висоти пункту, з якого ведеться спостереження, а Д. с. із використанням приладів, крім того, залежить від якості та характеристик застосовуваних приладів. Для спостереження вночі використовують прилади нічного бачення. – С. 91.

Десантний метеорологічний комплект (ДМК) – сукупність метеорологічних пристроїв, функціонально та конструктивно об'єднаних в один прилад. ДМК забезпечує вимірювання таких метеорологічних величин: швидкості й напрямку приземного вітру, тиску атмосфери, відносної вологості повітря. Він складається з реєструвального пристрою і датчиків. Датчики закріплюються на щоглі висотою 4 м. Реєструвальний пристрій з'єднується з датчиками за допомогою 10-метрового кабелю, що забезпечує дистанційне вимірювання величин вітру, температури й вологості повітря. Знаходиться на озброєнні артилерійських підрозділів. – С. 91.

Димові снаряди – снаряди завадотвірної дії, призначені для осліплення вогневих засобів противника, його спостережних і командних пунктів, створення димових завіс перед фронтом підрозділів своїх військ, пристрілювання, сигналізації й цілевказання, створення реперів, окремих осередків пожеж та підпалювання окремих дерев'яних або інших легкозаймистих споруд. Д. с. щодо

будови аналогічні до осколково-фугасних і відрізняються від останніх наявністю запального стакана, що містить невелику кількість бризантної речовини. Споряджається Д. с. білим фосфором. Д. с. остаточно споряджається піддривниками контактної дії. Під час вибуху Д. с. димоутворювальна речовина реагує з киснем і вологим повітрям, утворюючи густу хмару білого кольору. – С. 91.

Дирекційний кут – кут між північним напрямом вертикальної лінії координатної сітки і напрямом на пункт, що визначається й вимірюється на карті за ходом годинникової стрілки від 0 до 360° (від 0-00 до 60-00). Позначається літерою α з індексами початку й кінця напрямку. Дирекційні кути вимірюються за картою, а також визначаються за вимірюваними на місцевості магнітними або істинними азимутами. – С. 92.

Е

Ефективність артилерійської стрільби – ступінь відповідності результатів стрільби поставленому вогневому завданню. Е. а. с. визначається результатами стрільби, тобто ступенем ураження цілі. Е. а. с. під час планування вогневого ураження може оцінюватися величиною показника ефективності. Показниками ефективності можуть бути: ймовірність ураження цілі, математичне очікування кількості уражених цілей, математичне очікування сумарної втрати угруповання противника та ін. – С. 92.

Ефективність ураження цілі – сукупність характеристик ступеня ураження цілі (об'єкта). Оцінюється матеріальною втратою, якої зазнала ціль. Виражається через ймовірність ураження, математичне очікування кількості уражених цілей, гарантовану втрату та інші показники. – С. 92.

Залп – порядок ведення вогню, під час якого постріли (пуску) із декількох гармат, мінометів, ракетних і реактивних пускових установок та іншої зброї здійснюються одночасно або за найкоротший проміжок часу, як правило, за єдиною командою (сигналом). Вогонь залпом застосовують у бою під час стрільби на ураження об'єктів (цілей), а також під час святкових салютів і віддання почесей. – С. 93.

Знищення цілі (об'єкта) – полягає у завданні їй (йому) таких втрат (пошкоджень), маючи які вона (він) повністю втрачає свою боєздатність. Завдання виконується у разі, коли математичне очікування відносної кількості уражених елементів у складі групового об'єкта становить 50–60 %. – С. 93.

Зона розвідки й ураження наземних (надводних) цілей засобами РВ і А – район місцевості (акваторії), в межах якого (якої) забезпечується засічка об'єктів (цілей) противника з необхідною точністю та їх ураження із заданим ступенем. – С. 93.

З'ясування завдання – початковий етап роботи командира стосовно прийняття рішення щодо бою. У процесі З. з. командир повинен зрозуміти мету майбутнього бою; замисел старшого начальника та зміст одержаного завдання; роль свого з'єднання (частини, підрозділу) у виконанні завдання вищої інстанції та його місце в бойовому порядку; завдання сусідів та умови взаємодії з ними; особливості одержаного завдання і терміни готовності до його виконання. У результаті З. з. визначається, які попередні розпорядження, кому й коли віддати, як організувати подальшу роботу щодо прийняття рішення і підготовки до бою. – С. 12, 20, 93.

К

Калібр гармати – відстань, виміряна у міліметрах за номінальним діаметром напрямної частини каналу ствола. К. г. нарізної артилерії вимірюється між протилежними полями нарізів, а К. г. гладкоствольної артилерії визначається величиною діаметра напрямної частини каналу ствола. – С. 94.

Карта робоча – топографічна (спеціальна) карта, на якій командир (начальник, офіцер) за допомогою графічних умовних знаків і прийнятих скорочень відображає тактичну (спеціальну) обстановку та її зміни у ході операції (бою); бойовий документ застосовують під час управління військами. На К. р. наносять лише дані обстановки, необхідні службовій особі за родом її діяльності. К. р. використовують для з'ясування завдання, оцінювання обстановки, прийняття рішення, поставлення бойових завдань, організації взаємодії і т. ін. – С. 12, 94.

Карти топографічні – загальногеографічні карти масштабів 1:1000000 і більше. К. т. відображають найбільш повно елементи й деталі місцевості, що впливають на бойові дії військ і є основним джерелом інформації про місцевість, а також основою бойових документів і спеціальних карт. Використовуються для вивчення місцевості, з'ясування завдання, оцінювання обстановки, прийняття рішення, поставлення завдань підлеглим військам й організації взаємодії військ, а також орієнтування на місцевості (карти масштабів 1:50000 – 1:200000), визначення координат цілей і для прив'язування елементів бойових порядків військ (карти масштабів 1:25 000 – 1:100000). К. т., що використовуються у військах, поділяють на великомасштабні (1:25000, 1:50000), середньомасштабні (1:100000, 1:200000) і дрібномасштабні (1:500000, 1:1000000). – С. 94.

Карти цифрові – формалізована модель місцевості, зображена у вигляді закодованих у цифровій формі просторових координат точок місцевості та їх характеристик, записаних на магнітній стрічці або іншому носії. К. ц. можуть автоматично утворитися під час обробки аерофотознімків або карт і використовуватися в ЕОМ та іншому програмно-керованому пристрої. У Збройних силах передових країн світу цифрова картографічна інформація використовується у навігації, тактичному управлінні операціями, розвідці, топографічному аналізі місцевості, стратегічному плануванні операції і т. ін. – С. 95.

Картка топогеодезичної прив'язки – документ, в якому відображаються результати топоприв'язування позиції, пунктів і постів. У К. т. п. зазначаються координати точок, їх абсолютні висоти, дирекційні кути орієнтирних напрямів і способи їх визначення.

На К. т. п. креслиться схема взаємного розміщення вихідних точок і точок, що прив'язуються, показуються дирекційні кути на орієнтирні точки.

К. т. п. підписується командиром підрозділу, який виконує топоприв'язування. У картці контролю топоприв'язування, крім того, міститься номер підрозділу, що контролює способи контролю координат і дирекційних кутів та розбіжність між визначеними й контрольними даними. – С. 11, 12, 95.

Картка вогню – документ, що складається командиром гармати (танку), виділеної для стрільби прямою наводкою, і пускової установки ПТРК. Призначена для керування вогнем.

К. в. містить такі відомості: місце розташування вогневого засобу, орієнтири, їх номери, найменування та відстані до них у сотнях метрів або у поділках прицілу, дальність прямого пострілу, напрям північ – південь, місцезнаходження сусіднього засобу. – С. 95.

Командно-спостережний пункт (КСП) – пункт управління підрозділом під час бою. Створюється у батальйоні, артилерійському дивізіоні, роті, батареї, взводі. Розташовується в укритті або на машині (БМП, БТР, танку), у місці, що забезпечує управління підрозділами в бою. – С. 96.

Координати – кутові або лінійні числові величини, що визначають положення цілі (об'єкта) на будь-якій поверхні (земній, на карті) або у просторі. К. можуть бути географічні й плоскі прямокутні. – С. 96.

Координати прямокутні (плоскі) – лінійні величини (абсциса X і ордината Y), що визначають положення точки на площині (карті) відносно двох взаємно перпендикулярних осей X та Y , точка перетину цих осей є початком координат. Абсциса X і ордината Y точки A – відстань від початку координат до основи перпендикулярів, опущених із точки A на відповідні осі.

На топографічних картах прямокутні координати (Гаусса) застосовуються за координатними зонами.

Усі топографічні карти у межах однієї зони мають загальну систему прямокутних координат. Початком координат у кожній зоні є точка перетину середнього (осьового) меридіана зони з екватором, середній меридіан зони відповідає осі абсцис (X), а екватор – осі ординат (Y). Щоб прискорити цілевказання за топографічною картою, початок координат у кожній зоні умовно перенесений на 500 км уліво вздовж осі ординат Y . Для однозначного визначення положення точки за прямокутними координатами на земній кулі до значення координати Y зліва приписується номер зони (однозначне або двозначне число). – С. 13, 96.

Координатна (кілометрова) сітка – система плоских прямокутних координат на топографічній карті у вигляді сітки взаємно перпендикулярних ліній. Горизонтальні лінії цієї сітки проведені паралельно екватору, а вертикальні –

паралельно осьовому меридіану зони. Лінії цієї сітки на картах проводяться на однакових відстанях одна від одної й утворюють сітку квадратів, сторони яких (відстані між лініями) дорівнюють цілому числу кілометрів у масштабі карти. Так, на картах масштабу 1:25000 – через 4 см (1 км на місцевості), 1:50000, 1:100000 та 1:200000 – через 2 см (1, 2 та 4 км на місцевості відповідно). На карті масштабу 1:500000 К. с. не наноситься, подаються лише виходи ліній сітки через 2 см на внутрішній рамці кожного аркуша карти.

К. (к.) с. (кілометрова) призначена для цілевказання, визначення прямокутних координат, зображених на карті об'єктів (цілей), а також для нанесення на карту об'єктів (цілей), орієнтирів, СП-ракет, ВП-артилерії і т. ін. за їх прямокутними координатами. Підписи біля горизонтальних ліній (за західною і східною рамками) означають відстань у кілометрах від екватора і є початком відліку координат X , а підписи біля вертикальних ліній (за північною і південною рамками) – відліку координат Y . – С. 96.

Кутомір – горизонтальний кут у точці стояння гармати, що відраховується проти ходу годинникової стрілки між зворотним напрямком ствола наведеної гармати і напрямком на точку наводки. – С. 97.

Л

Лінія спостереження – пряма лінія, що з'єднує прилад спостереження з ціллю. – С. 97.

М

Маневр – організоване пересування частин і підрозділів у ході бою на новий напрям (рубіж, у район) із метою зайняття вигідного положення стосовно противника та

створення необхідного угруповання сил і засобів для виконання поставлених завдань чи завдань, що виникають під час бою; перенесення вогню, зусиль авіації, ударів ракетних військ для масованого впливу на найважливіші об'єкти противника; переміщення (передачі) матеріальних засобів для повного тилового й технічного забезпечення угруповань військ (сил), які діють на головному напрямі. – С. 13, 24, 97.

Метеорологічна підготовка – складова частина метеорологічного забезпечення. М. п. організується з метою підвищення ефективності ведення вогню артилерії. М.п. передбачає визначення відхилень метеорологічних умов від табличних значень, що враховуються під час визначення установок. – С. 98.

Методичний вогонь – ведення вогню з однієї або декількох гармат однієї батареї з однаковими проміжками між пострілами. М. в. застосовується у вогневих нальотах визначеної тривалості для підтримування цілі у подавленому стані. М. в. використовують для визначення коректур кожній гарматі у ході стрільби на зруйнування оборонних споруд, під час періодичного і безперервного освітлення місцевості. – С. 98.

Мортирна стрільба – стрільба з артилерійських гармат, коли кути піднесення більше 45° . М. с. застосовується під час ураження цілей, розташованих на зворотних схилах висот, у ярах, а також для зруйнування бойових покриттів оборонних споруд. М. с. застосовується у горах для зменшення мертвих просторів. – С. 98.

Н

Наступ – один із видів бою. Лише рішучий наступ, який проводиться у високому темпі та на велику глибину, забезпечує остаточний розгром противника. – С. 45, 99.

Наводка гармати – надання стволу гармати положення для стрільби по цілі. Н. г. поділяють на пряму, півпряму і непряму. У разі прямої Н. г. за дальністю та напрямом здійснюється візування оптичного або панорамного прицілу в ціль. Під час непрямої наводки кут підвищення ствола гармати надається за допомогою механізмів кутів прицілювання і рівня, а напрям – за розрахованим кутоміром наведенням оптичної осі панорами в точку наводки або у коліматор. – С. 99.

Надання основного напрямку – наведення основної гармати в основний напрям. Н. о. н. здійснюють за допомогою візира командирської машини (бусолі) за заздалегідь визначеним кутоміром по віхах. Решта гармат може наводитися в основний напрямок побудовою паралельного віяла за допомогою візира командирської машини (бусолі) відмічанням по основній гарматі, за віддаленою точкою наводки або небесним світилом. – С. 99.

Навісна стрільба – стрільба з артилерійських гармат, коли кути піднесення від 20 до 45. Н. с. використовується для виконання різних вогневих завдань, як правило, застосовується під час стрільби із закритих вогневих позицій на дальностях, близьких до граничних. – С. 99.

Наземна артилерія – артилерія, призначена для ураження об'єктів (цілей) на материках та акваторії. Поділяють: *за бойовими властивостями* – на пушечну, гарматну, гаубичну, реактивну, протитанкову, гірську і міномети; *за способом пересування* – на самохідну, причіпну, саморушну, вожену, стаціонарну. – С. 99.

Найвигідніший спосіб обстрілу цілі (об'єкта) – такий спосіб обстрілу цілі, при якому досягається найбільша ефективність ураження заданою витратою снарядів. Спосіб обстрілу цілі під час стрільби батареєю вміщує: кількість установок прицілу, величину стрибка (шкали) прицілу, величину стрибка підричника (шкали трубки), кількість установок кутоміра, величину інтервалу віяла та доворот праворуч під час стрільби на двох установках кутоміра, витрату снарядів на гармату-установку. Виконуючи вогневі завдання дивізіоном, застосовують такі способи обстрілу цілі: батареями внакладку, батареями шкалою, із розподілом ділянок цілі (рубежу) та окремих цілей між батареями, 100.

Найменша дальність стрільби – дальність стрільби, що відповідає найменшому прицілу. – С. 100.

Найменший приціл (найменший кут прицілювання) – найменша установка прицілу, під час стрільби на якій жоден снаряд не буде торкатися за гребеня укриття перед вогневою позицією. Н. п. визначають після зайняття ВП за найбільш високою точкою гребеня укриття для кожної гармати у межах до 7-50 праворуч і ліворуч від основного напрямку. Для багатозарядних систем найменший приціл визначають для трьох зарядів: повного, найменшого та одного із проміжних. – С. 100.

Настильна стрільба – стрільба артилерійських гармат, коли кути підвищення до 20°. Н. с. застосовують для ураження цілей прямою наводкою, стрільби снарядами з дистанційним підривником (трубкою) та отримання рикошетів. – С. 100.

О

Оборона є основним видом бою, мета якого – зірвати або відбити наступ (удар) переважаючих сил противника

та завдати йому значних втрат, утримати важливі райони (рубежі, об'єкти) і цим створити сприятливі умови для переходу до рішучого наступу. – С. 20, 100.

Орієнтир – місцевий предмет або елемент рельєфу, що чітко проглядається і виділяється на фоні місцевості, відносно якого визначається місцезнаходження, розташування об'єктів і цілей, напрям руху, цілевказання, управління вогнем, ударами і управління підрозділами в бою. – С. 53, 101.

Орієнтування (топографічне) – визначення свого місцеположення щодо сторін горизонту і оточуючих об'єктів місцевості. Під час топографічного орієнтування спочатку зазначають напрям на північ за будь-яким предметом і своє місцезнаходження щодо найближчого орієнтира, що добре виділяється, потім зазначають необхідні орієнтири та інші об'єкти місцевості, а також напрями на них та приблизні відстані. Напрями на орієнтири зазначають стосовно свого положення (прямо, ліворуч, праворуч) або за сторонами горизонту. – С. 101.

Основний напрямок стрільби – єдиний напрям, у якому орієнтуються гармати і прилади розвідки декількох артилерійських підрозділів (частин), об'єднаних загальним управлінням. – С. 23, 101.

Освітлення місцевості – застосування освітлювальних засобів для освітлення місцевості, створення сприятливих умов військам під час ведення бойових дій вночі; елемент світлового забезпечення бою. О. м. здійснюється для виявлення об'єктів (цілей) противника і підвищення ефективності своїх вогневих засобів, для орієнтування своїх військ, а також осліплення противника. О. м. може бути безперервним або періодичним, місцевим і загальним. – С. 101.

Основна гармата – гармата, координати якої беруть за координати вогневої позиції батареї. Під час топогеоде-

зичного прив'язки вогневої позиції визначають координати і висоту точки стояння основної гармати. О. г. орієнтується в основному напрямку. За О. г. будується батарейне віяло. – С. 101.

Осколково-фугасний снаряд – артилерійський снаряд основного призначення фугасної та осколкової дії, що служить для ураження живої сили, вогневих засобів і техніки, розташованих відкрито або у спорудах польового типу. Отримання потрібного виду дії О.-ф. с. здійснюється установленням підривника перед стрільбою. Для отримання осколкової дії підривник установлюють на миттєву (осколкову) дію.

Для отримання фугасної дії підривник установлюють на фугасну дію. У цьому разі снаряд розривається через визначений проміжок часу після контакту з перешкодою. За цей проміжок О.-ф. с. проникає на визначену глибину і там розривається, завдаючи ураження. – С. 102.

Оцінка місцевості – визначення можливого впливу властивостей даної місцевості та окремих її елементів на вирішення поставленого бойового завдання. – С. 102.

Оцінювання обстановки – вивчення й аналіз факторів та умов, що впливають на виконання завдань щодо досягнення мети бою. Здійснюється командирами особисто, за допомогою штабів, начальників родів військ (спеціальних військ і служб) під час розроблення рішення на бій і управління військами у ході бойових дій. Передбачає: вивчення й аналіз даних про противника, свої війська (сили), район бойових дій, метеорологічні умови, час та інші елементи обстановки. Під час оцінювання обстановки використовують розрахунки, довідки, схеми та інші матеріали, що готуються офіцерами штабу. – С. 102.

П

Передовий спостережний пункт – пункт, призначений для розвідки противника, підступів до переднього краю своїх військ, тісного зв'язку із загальновійськовими підрозділами, а також для коректування вогню по цілях, неспостережених з основного. – С. 55, 103.

Перенесення вогню артилерії – визначення установок для стрільби по цілі з використанням результатів пристрілювання (створення) репера або іншої цілі. Установки для стрільби з урахуванням перенесення вогню визначають способом коефіцієнта стрільби, спрощеним способом або за допомогою графіка пристріляних поправок. – С. 33, 103.

Підтримуючі сили й засоби – це підрозділи, які призначаються старшим командиром для виконання бойових завдань в інтересах тих підрозділів (частин, з'єднань) Сухопутних військ, які вирішують основні завдання у бою. – С. 103.

Порядок цілевказання – встановлене правило (спосіб) для швидкої й точної вказівки місця цілі (об'єкта) на полі бою іншій особі. Способи цілевказання: від орієнтирів, за азимутом і відстанню до цілі, наведенням гармати на ціль, розривом артилерійського снаряда і т. ін. Цілевказання може проводитись як безпосередньо на місцевості, так і за картою чи аерофотознімком. Установлюється командирами, штабами, органами розвідки. – С. 103.

Поставлення вогневих завдань – доведення вогневих завдань до командирів, штабів артилерійських підрозділів, частин, груп, з'єднань. Під час поставлення вогневих завдань зазначаються: мета, завдання стрільби (знищення, зруйнування, придушення і т. ін.), час відкриття (припинення) вогню, кількість залученої артилерії (підрозділів), вид і витрата боєприпасів, порядок ведення вогню, спосіб обстрілу цілі. – С. 103.

Повна підготовка – спосіб визначення установок для стрільби, що ґрунтується на урахуванні відхилень усіх умов стрільби від нормальних (табличних) значень. Точність цього способу дозволяє уражати спостережувані й неспостережувані цілі без пристрілювання. Для нанесення ракетних ударів установлення прицільних пристроїв визначають лише способом повної підготовки. – С. 104.

Поділка кутоміра – артилерійська кутомірна міра. П. к. – центральний кут, який стягується дугою, що дорівнює $1/6000$ частині довжини кола. Довжина дуги одна поділка кутоміра приблизно дорівнює $0,001$ радіуса, звідси й тисячна. Кути у поділках кутоміра записують через риску (дефіс) і читають роздільно (наприклад, 12-45 – дванадцять сорок п'ять). Поділки кутоміра, записані до риски, інколи називають великими поділками кутоміра, а записані після риски – малими, одна велика поділка кутоміра дорівнює 100 малим поділкам. – С. 104.

Польотний час – проміжок часу від моменту вильоту (пуску) до моменту досягнення снарядом (ракетною) точки траєкторії, що розглядається. – С. 104.

Поправки індивідуальні гармат – поправки у рівень (приціл), у кутомір та в установку підривника (трубки). П. і. г. у *рівень* (приціл) – на різницю температур зарядів (для самохідної артилерії), різнобій, уступ та перевищення щодо основної гармати батареї, на невідповідність кута підвищення ствола за прицілом та квадрантом, на відхилення маси снарядів; П. і. г. у *кутомір* – на відхилення лінії прицілювання і на інтервал (якщо гармати на вогневій позиції розміщені повзводно або розосереджено); П. і. г. в *установку* підривника (трубки) – на різнобій і на уступ гармати щодо основної. П. і. г. вводять під час стрільби команди гармат самостійно. – С. 104.

Прилади управління вогнем артилерії – прилади, що використовуються під час визначення установок для

стрілби і управління вогнем артилерійських і мінометних підрозділів, під час ураження різних цілей. П. у. в. а. вміщує прилади визначення топографічних даних і обчислених установок для стрільби по цілі, прилади розрахунку сумарних поправок на балістичні й метеорологічні умови стрільби; прилади розрахунку коректур під час пристрілювання цілі та реперів різними способами. – С. 104.

Протитанкова гармата – артилерійська гармата для стрільби по броньованих наземних цілях. П. г. залежно від бойової обстановки може виконувати й інші бойові завдання (знищення живої сили та вогневих засобів противника і т. ін.). – С. 105.

Прийняття рішення. Основою управління підрозділами є рішення командира. Під рішенням розуміють остаточно складений командиром порядок дій підрозділів щодо виконання поставленого завдання та використання сил і засобів під час ведення бойових дій. Р. дає відповідь на запитання: що, коли, кому і як зробити, щоб із найменшою затратою сил та засобів виконати поставлене завдання. – С. 10, 105.

Прихованість управління полягає у збереженні від противника у таємниці всіх заходів, які проводять командири при підготовці і в ході бойових дій. – С. 105.

Пункт управління – спеціально обладнане й оснащене технічними засобами місце, з якого командир з офіцерами штабу здійснює управління військами (засобами) під час підготовки і ведення бойових дій або бойового чергування. Створюються командні, передові командні, запасні, тиллові й допоміжні П. у. Вони можуть бути пересувними та стаціонарними. – С. 105.

Порядок виконання вогневого завдання – встановлені правила виконання вогневого завдання. П. в. в. з. визначає зміст і послідовність виконання вогневого завдання та містить: загальний час обстрілу цілі; кількість вогневих

нальотів і вогневих спостережень, їх тривалість і розподіл за часом; розподіл снарядів між вогневими нальотами і вогневими спостереженнями; порядок ведення вогню: поодинокими пострілами, методичним вогнем (серіями методичного вогню), вогнем залпами, швидким вогнем (серіями швидкого вогню). – С. 105.

Р

Район особливої уваги (РОУ) – ділянка місцевості, у межах якої найбільш імовірно розташування важливих цілей (об'єктів) противника (засобів ядерного нападу, танків, артилерії та ін.). РОУ – підвищене спостереження (розвідка), призначаються ракетні та артилерійські підрозділи (частини) для ураження цілей (об'єктів), що розкриваються в РОУ – С. 106.

Репер – допоміжна точка, за якою ведеться пристрілювання для визначення поправок із подальшим їх урахуванням під час перенесення вогню на ціль. Репери можуть бути дійсними або фіктивними. – С. 106.

Розпорядження – бойовий документ з управління військами; бойові Р. підлеглим з'єднанням, частинам і підрозділам, що віддаються замість бойового наказу і стисло відображають його зміст; бойові Р. безпосередньо підлеглим з'єднанням, групам, частинам, підрозділам родів військ, спеціальних військ; Р. щодо видів забезпечення, зв'язку, ПУВ та ін. У разі обмежених термінів підготовки бою після відпрацювання командиром задуму можуть віддаватися попередні бойові Р., в яких зазначається орієнтовне завдання, до виконання якого потрібно бути готовим. – С. 106.

С

Світлове забезпечення – комплекс заходів, спрямованих на поліпшення видимості та створення сприятливих умов військам (силам) для ведення бойових дій уночі. Містить: освітлення місцевості та об'єктів противника, створення світлових орієнтирів (створів), забезпечення стрільби артилерії на ураження і цілевказання, осліплення противника й боротьбу з його освітлювальними засобами. Застосовуються освітлювальні снаряди (міни), авіабомби (САБ) та різні сигнальні патрони. – С. 107.

Світловий орієнтир – група розривів освітлювальних снарядів у розташуванні військ противника для орієнтування військ, що ведуть бойові дії. С. о. позначають залпами або серіями методичного вогню через кожні 3–5 хв. – С. 107.

Сектор обстрілу – ділянка місцевості (акваторії), що призначається вогневим засобам (гарматі, танку, кулемету та ін.) для ураження противника вогнем прямою наводкою. Позначається орієнтирними напрямками і напрямками на місцеві предмети, 107.

Сектор спостереження – ділянка місцевості, обмежена справа наліво двома орієнтирами, у межах якої ведеться спостереження. – С. 107.

Серія швидкого вогню – призначена кількість пострілів, що здійснюються однією або декількома гарматами швидким вогнем без зміни установок для стрільби. – С. 107.

Система вогню артилерії – організований за єдиним планом вогонь усіх видів артилерії в інтересах досягнення мети бою (операції). Включає райони, ділянки і рубежі масованого, зосередженого, загороджувального вогню, вогонь окремих гармат, установок ПТРК на підступах, перед переднім краєм, на флангах і у глибині оборони, ма-

невр вогнем для швидкого його масування та зосередження на будь-якому загрозовому напрямі або ділянці, а також систему спостереження і сповіщення про дії противника. С. в. а. будується з урахуванням характеру місцевості та інженерних загороджень. – С. 107.

Скорочена підготовка – спосіб визначення установок для стрільби, за яким ураховуються поправки лише на деякі умови стрільби або враховуються наближено. – С. 108.

Способи визначення координат цілі – порядок застосування засобів розвідки та прийоми обробки результатів засічки для визначення полярних і прямокутних координат цілі. Координати визначають використанням результатів засічки цілі з одного пункту (далекоміром, радіолокаційною станцією), з двох пунктів (спряженим спостереженням, за допомогою підрозділів звукової розвідки) або фотографуванням із літака, БЛА. – С. 108.

Спостережний пункт (СП) – місце для спостереження за діями противника, своїх військ і за місцевістю (акваторією). Артилерійські СП організуються в артилерійських підрозділах, частинах, артилерійських групах для розвідки противника, засічки цілей і коректування вогню. Артилерійські СП можуть бути основними та допоміжними (передовими й боковими). – С. 108.

Спряжене спостереження – спостереження, що ведеться одночасно з двох – трьох пунктів, які становлять єдину систему. Застосовується в артилерії для визначення координат цілей (орієнтирів, реперів), засічки розривів снарядів своєї артилерії. – С. 108.

Спосіб обстрілу – розподіл точок прицілювання за глибиною і фронтом цілі та снарядів по них для досягнення потрібного ступеня ураження цілі. Під час виконання вогневих завдань дивізіоном застосовують способи обстрілу цілі батареями внакладку, батареями шкалою, з розподілом ділянок цілі між батареями. С. о. цілі для батареї

вміщує: кількість установок прицілу, величину стрибка (шкали) прицілу, величину стрибка підривника (шкали трубки), кількість установок кутоміра, величину інтервалу віяла, витрату снарядів на гармату-установку. – С. 108.

Стрільба на ураження – використання вогню для ураження різних цілей: приховано і відкрито розташованих, поодиноких та групових, броньованих і неброньованих, наземних та надводних, а також для безперервної підтримки вогнем загальновійськових підрозділів у бою. – С. 109.

Станція наземної артилерійської розвідки (СНАР) – радіолокаційна станція для розвідки рухомих наземних (надводних) цілей. Служить для виявлення і визначення координат танків, БТР, БМП, автомобілів, кораблів тощо та забезпечення стрільби артилерії по них. – С. 109.

Станція радіотехнічної розвідки – пристрій для одержання даних про місцезнаходження, параметри, тип і призначення радіоелектронних засобів (РЕЗ) противника, що розвідуються шляхом приймання й аналізу їх радіовипромінювань. Розрізняють наземні, корабельні та авіаційні С. р. р. Застосовуються для управління засобами радіопровідності під час заглушення РЕЗ противника радіозавадами та видачі вхідних даних для ураження РЕЗ вогневыми засобами. – С. 109.

Схема орієнтирів – графічний бойовий документ із зображенням на ньому місцевих предметів, прийнятих за орієнтири. Орієнтири нумеруються справа наліво і за рубежами – від себе у бік противника. Кожному орієнтиру дається своє найменування і зазначається відстань до нього. С. о. полегшує поставлення завдань підрозділам, організацію взаємодії, цілевказання, ведення вогню. – С. 11, 109.

Т

Тактика – це теорія й практика підготовки та ведення бою частинами (підрозділами) різних видів Збройних сил, родів військ і спеціальних військ на суші, в повітрі та на морі. – С. 81, 110.

Тимчасова вогнева позиція (позиційний район) – ділянка (район) місцевості, призначена для тимчасового розгортання артилерійських (ракетних) підрозділів у бойовий порядок під час виконання вогневого завдання. – С. 110.

Топогеодезична підготовка – частина топогеодезичного забезпечення. Т. п. передбачає: доведення до частин і підрозділів вихідних топогеодезичних даних, необхідних для завдання ударів; ведення вогню і розвідки противника; впровадження заходів, що забезпечують своєчасне та якісне виконання топогеодезичної прив'язки (планування і організацією топоприв'язки, організацією взаємодії з підрозділами ВТС, створення АТГМ, підготовку маршрутів пересування в топогеодезичному відношенні, обчислення таблиць дирекційних кутів світил, організацію роботи поста передачі орієнтування. – С. 105.

Точка наводки – місцевий предмет, що використовується для горизонтального наведення гармат (мінометів, бойових машин) під час стрільби із закритої вогневої позиції. Точкою наводки може бути віха або коліматор. – С. 110.

Таблиця стрільби – збірник обчислених даних, необхідних для визначення установок для стрільби по визначеній цілі залежно від дальності до неї та інших умов. – С. 110.

Топогеодезична прив'язка (позицій, пунктів, постів) – частина топогеодезичної підготовки. Т. п. передбачає визначення плоских прямокутних координат і абсолю-

тних висот точок, що прив'язуються; визначення дирекційних кутів орієнтирних напрямів, необхідних для наведення ракет, гармат і приладів у заданому напрямі. За необхідності координати точок перетворюють із однієї зони в іншу і визначають поправку до дирекційного кута за перехід із зони в зону. – С. 110.

Топографічна розвідка – добування відомостей, необхідних для вирішення завдань топогеодезичного забезпечення. Основні завдання Т. р.: виявлення відповідності змісту топогеографічних карт дійсному стану місцевості; виявлення цілісності зовнішніх знаків і центрів геодезичних пунктів; виявлення організації, оснащеності та характеру дій частин (підрозділів) топографічної служби противника; визначення можливості використання штабами топографічних і спеціальних карт противника, його фотодокументів та інших даних. Результати Т. р. використовуються під час поновлення топографічних карт, складання спеціальних карт, фотодокументів, описів та довідок про місцевість. – С. 111.

У

Умовні знаки – символічні штрихові та фонові позначення об'єктів місцевості, бойові і метеорологічної обстановки, застосовані на географічних картах та в географічних документах. Залежно від призначення розрізняють топогеографічні, тактичні та метеорологічні У. з. Вони можуть бути масштабними, позамасштабними, лінійними та пояснювальними. – С. 111.

Управління підрозділами – цілеспрямована діяльність загальновійськових та артилерійських командирів і штабів щодо підтримки постійної бойової готовності ракетних та артилерійських підрозділів, підготовки їх до бойо-

вих дій і управління ними під час виконання поставлених бойових завдань. – С. 111.

Управління вогнем артилерійських підрозділів полягає у з'ясуванні (вивченні) цілей, вогневих завдань і умов їх виконання, прийнятті рішення на виконання вогневих завдань, доведенні вогневих завдань і контролі за їх виконанням. – С. 112.

Ф

Фронт артилерійської батареї – пряма, що з'єднує правофлангову з лівофланговою гарматою (бойовою машиною). Відстань між сусідніми гарматами по фронту називається *інтервалом*, а у глибину – *уступом*. – С. 112.

Ц

Ціль – об'єкт противника, намічений для ураження. Ц. поділяють: *за розміщенням у просторі* – на наземні, підземні, повітряні, надводні і т. ін.; *за складом* – поодинокі (танк, корабель, літак та ін.), групові й складні; *за розмірами* – на точкові, площинні, лінійні; *за характером діяльності* – на активні, пасивні, рухомі, у тому числі маневрові, нерухомі і на такі, що з'являються; *за ступенем захищеності* – на відкриті, укриті, броньовані; *за умовами спостереження* – на спостережні і неспостережні; *за специфічними відмітними ознаками*, напр.; за оптичною, тепловою, радіолокаційною контрастністю. Ц. можуть поділяти за важливістю, швидкістю руху (маневреністю) та іншими ознаками. – С. 18, 112.

Цілевказання від орієнтира – спосіб повідомлення про місцезнаходження цілі іншій особі шляхом передачі величини кута між орієнтиром і ціллю, дальності стосовно орієнтира (більше, менше) і перевищення цілі. Розрізняють

випадки, коли той, хто передає, і той, хто приймає Цв. о., перебуває на одному або на різних СП. У другому випадку той, хто передає Цв. о., трансформує дані тому, хто приймає цілевказання. – С. 112.

Цілевказання за відліком приладу – спосіб повідомлення про місцезнаходження цілі іншій особі шляхом передачі величин відліку, знятих із приладу (кут, дальність і перевищення). Прилади того, хто дає, і того, хто приймає, повинні бути зорієнтовані на основний напрям. – С. 113.

Цілевказання полярними координатами – спосіб повідомлення про місцезнаходження цілі (об'єкта) шляхом передачі кута (дирекційного кута, геодезичного азимута), дальності та кута місця (перевищення) цілі. Цей спосіб застосовується артилерійськими командирами і розвідувальними підрозділами. – С. 113.

Ш

Швидкий вогонь – ведення вогню з однієї або декількох гармат із максимальною швидкострільністю без порушення режиму вогню. Під час ведення швидкого вогню кожна гармата здійснює постріл за готовністю. – С. 113.

Шкала прицілу – шкала для відліку кутів, установлених на прицілі гармати. – С. 113.

Штабна культура офіцера – сукупність якостей, необхідних для успішної управлінської діяльності. Полягає у високій організованості, оперативності та ініціативній ретельності, здатності у найбільшій послідовності та якісно виконувати великий обсяг різноманітних завдань, грамотно, стисло й чітко оформлювати всі штабні документи; в умілому застосуванні математичних моделей операцій і методики, наукової організації штабної роботи. – С. 113.

Додаток А.1 (обов'язковий)

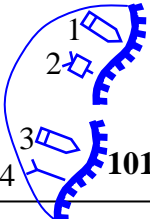
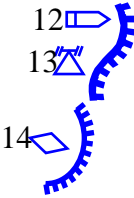
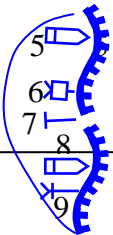

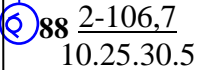
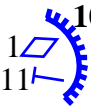
Схема цілей оформляється, як правило, на кальці, на якій нанесена координатна сітка. На схему цілей наносять із карти об'єкти (цілі), що були розвідані за певний проміжок часу із зазначенням їх координат. Її складає командир взводу управління, і вона є одним з основних документів, які ведуться на КСП.

Схема цілей _____ батареї			
_____ Карта 50000, (час, дата)	_____ видання	_____ року (рік видання)	
43	44	45	46
91			
90		101	
89	11 12 13	102	 2 сабатр
88	88	103	
88		10	

Командир __ батареї _____
(в/звання, підпис, прізвище)

Командир взводу управління _____
(в/звання, підпис, прізвище)

Додаток А.2
(обов'язковий)

90			
89			
88 43			46

Великомасштабний планшет (варіант)

Додаток А.3
(обов'язковий)

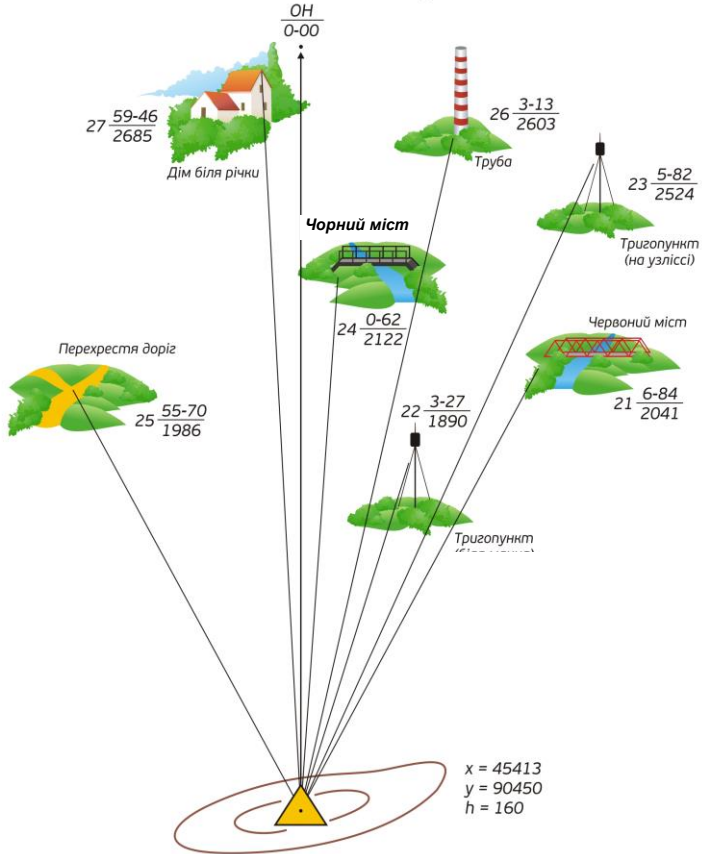
Журнал розвідки та обслуговування стрільби взводу управління 2 сабатр (варіант)

Основний напрямок	$\alpha_{OH} = 35-00$	КСП (правий)	X=50465	Y=14320	h=125
Спосіб орієнтування приладів	за загальним орієнтиром	БСП (лівий)	X=52720	Y=13950	

Номери цілей (орієнтирів, розривів)	Час виявлення, год, хв	Положення цілі					Найменування цілі та результати спостереження	Координати			Примітка
		КСП			БСП			X	Y	H	
		відлік (α)	дальність, м	кут місця, п. к.	відлік (α)	дальність, м					
Op 41	10.00	38-04	970	+0-03			Окрема ялинка	49819	13596	135	Доповідь кбатр 10.35'
24	10.30	26-15	1150	+0-02			ПТРК на узліссі	49407	14771	127	Доповідь кбатр 11.10'
30	11.05	30-08	1120	+0-03			Танк в окопі	49345	14311	125	Доповідь кбатр 11.55'

Додаток А.4

Схема орієнтирів 2 сабатр

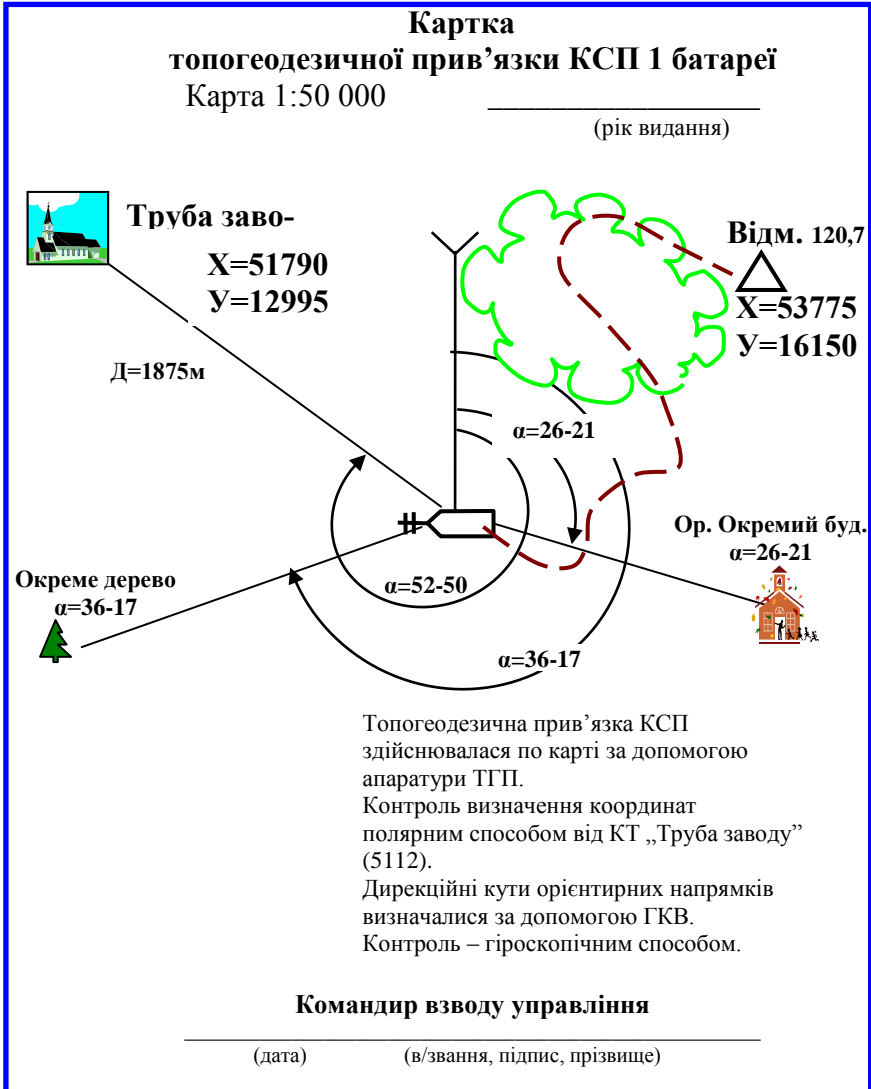
Командир відділення _____

(військове звання)

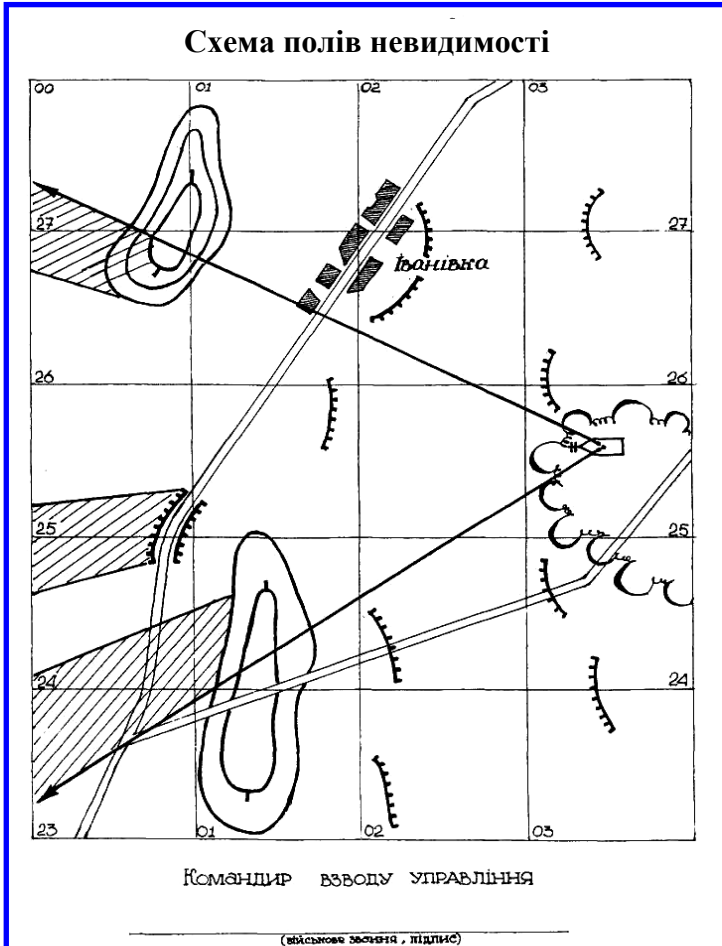
(підпис) прізвище)

_____
(дата)

Додаток А.5 (обов'язковий)

Додаток А.6 (обов'язковий)

Додаток Б.1 (обов'язковий)

Таблиця розрахованих установок для стрільби 2 батр (варіант)

Дата: _____ Час: 09.30

КСП адн: $x = 42530$, $y = 92675$, $h = 170$

КСП батр: $x = 42410$, $y = 92325$, $h = 170$, $\alpha_{OH} = 43-00$

ВП батр: $x = 41100$, $y = 96140$, $h = 130$

Розрахункові дані	Характер та номер цілі		
	Піхота, ціль 38-а		
Координати цілі: $X_{ц}(\alpha_{ц})$ $Y_{ц}(D_{к})$ $h_{ц}(M_{ц})$	40623 87784 160		
Розміри цілі (Ф×Г, м)	300×200		
Кількість установок кутоміра	1		
Стрибок прицілу (підри- вника)	3(1)		
Снаряд, підрильник, заряд	ЗШ2, другий		
Тривалість ведення вог- ню	10 хв		
Витрата снарядів на ціль (на гармату-установку)	54 (3)		
Порядок ведення вогню	Швидкий вогонь		

Продовження додатка Б.1

Визначення розрахункової дальності: D_T^u ΔD_B^u D_B^u	8372 +367 8739		
Визначення поправки на перевищення цілі над ВП: $\Delta h_{ц}$ $\varepsilon_{ц}$ $\Delta \alpha_{\varepsilon}$	30 м +0-04 +0-01		
Визначення розрахованої установки підрильника (трубки): N_T ΔN_B^u (ΔN_{II}^R) ΔN_{ε} ΔN_B^u – 3 поділки	129,4 -3,5 +0,1 123		
Інтервал віяла	0-05		
Визначення розрахованого довороту від ОН: ∂_T^u $\Delta \partial_B^u$ ∂_B^u	+1-46 -0-08 +1-38		

Продовження додатка Б.1

Визначення розрахованих даних:			
приціл	294		
підривник (трубка)	123		
рівень	30-05		
доворот від ОН	+1-38		
K_B	0,6		
K_K	0-03		
$\Delta X_{\text{тис}}$	18		
$\Delta N_{\text{тис}}$	0,3		
Пристріляні установки:			
приціл	291		
підривник (трубка)	122		
рівень	30-05		
доворот від ОН	+1-43		

Додаток Б.2 (обов'язковий)

Картка послідовного зосередження вогню *1-ї батареї*

Номер рубежу, координати і номер цілі	Команда для виклику і припинення вогню	Команда старшого офіцера батареї	Установка для стрільби на поразку						Витрата снарядів на гармату, порядок ведення вогню	Тривалість ведення вогню (орієнтовно)
			заряд	підри- вник	приціл	рівень	доворот від ОН	віяло		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Перший рубіж, ціль 209-га X = 60725 Y = 31130 h = 70 Φ = 200; Γ = 200	“Пантера”, вогнь ! “Буг”, стій	Ціль 209-га, зарядити. Залпом, во- гнь. 9 с постріл, вогнь. Стій	2	оск.	147	29-98	-2-17	0-08	По 9 сн.: 1 сн зал- пом, решта 9 с постріл	8 хв

Продовження додатка Б.2

Другий рубіж, ціль 306-га X = 61970 Y = 31140 h = 120 Ф = 300; Г = 200	“Вовк”, вогонь ! “Буг”, стій !	Ціль 306-га, зарядити. Залпом во- гонь. 9 с постріл, вогонь. Стій	2	оск.	222	30-06	-2-77	0-07	По 15 сн.: 1 сн. зал- пом, решта 9 с постріл	13 хв
Третій рубіж ціль 406-га X = 62810 Y = 30960 h = 60 Ф = 300; Г = 200	“Лев”, вогонь “Буг”, стій	Ціль 406-га, зарядити. Залпом, во- гонь. 13 с постріл, вогонь. Стій	2	оск.	262	29-97	-3-17	0-06	По 9 сн.: 1 сн. зал- пом, решта 13 с постріл	9 хв

Старший офіцер батареї _____

(військове звання, підпис)

Навчальне видання

Трофименко Павло Євгенович,
Сорокоумов Геннадій Венедиктович,
Демидко Леонід Сергійович та ін.

БЛОКНОТ КОМАНДИРА БАТАРЕЇ

Навчальний посібник

Художнє оформлення обкладинки П. Є. Трофименка,
Г. В. Сорокоумова
Редактор С. М. Симоненко
Комп'ютерне верстання П. Є. Трофименка, Г. В. Сорокоумова

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 7,44. Обл.-вид. арк. 5,46. Тираж 300 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.